

KOONDPROJEKTI

„NOORTE TERVISTAV JA ARENDAV PUHKUS 2009”

ARUANNE

KOONDPROJEKTI

***„NOORTE TERVISTAV
JA ARENDAV PUHKUS 2009”***

ARUANNE

Eesti Haridus- ja Teadusministeerium
Eesti Noorsootöö Keskus

TALLINN 2010

Koostanud Kadri Kurve
Toimetanud Hille Pungas
Teostanud Kirjastus Argo

ISSN 1736-6615 (võrguväljaanne)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
FINANTSARUANNE	6
Finantsaruande selgitus	6
Lasterikaste ja vähekindlustatud perede laste ning lastekodulaste laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagrites	7
Laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagrites	9
Talve- ja kevadvaheaja laagrivahetuste laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagrites	10
Laagrituusiku toetus projektlaagrites	11
NOORTELAAGRI JUHTIDE JA KASVATAJATE KOOLITUS	14
LAAGRIJUHTIDE NÕUKODA NING NOORTELAAGRI KORRALDAJATE SEMINARID	16
NOORTELAAGRI TEGEVUSLOA TAOTLUSTE LÄBIVAATAMISE KOMISJONI ISTUNGID	17
2009. A SUVEL TÖÖTANUD TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRID	18
TRÜKISED	19
NOORTELAAGRITE TEGEVUS	19
Tegevusloaga noortelaagrid	19
Huvitavamad projektlaagrid	38
KOKKUVÕTE	47

SISSEJUHATUS

Kirjutis annab ülevaate koondprojektile eraldatud raha kasutamisest ning noortelaagrite tegevusest aastal 2009.

Noorsootöö seaduse § 4 p 4 alusel koordineerib noorte tervistava puhkuse korraldamist riigis haridus- ja teadusministeerium.

Töö operatiivseks korraldamiseks on moodustatud laagrijuhitide nõukoda (kultuuri- ja haridusministeeriumi kantseri 25.04.1995 a käskkiri nr 27, haridusministri 21.10.1996. a käskkiri nr 190, haridusministri 09.10.1998 a käskkiri nr 205, haridusministri 08.05.2000. a käskkiri nr 123, haridus- ja teadusministri 03.06.2003. a käskkiri nr 465, ENTK direktori 27.01.2006. a käskkiri nr 1-5/8, ENTK direktori 06.09.2007. a käskkiri nr 1-5/114). Nõukoja ülesanne on tagada noorsootöö seadusest ja Eesti noorsootöö kontseptsioonist ning koondprojektist „Noorte tervistav ja arendav puhkus” tulenevate tegevuste koordineerimine.

Infot noortelaagritega seonduva kohta – noortelaagrite tegevust reglementeerivad normatiivaktid, abimaterjal noortelaagrite korraldajatele, tegevusloaga noortelaagrid Eestis, laagrijuhitide ja -kasvatajate koolituse võimalused, andmed nii Eestis toimuvate laagrite kui ka rahvusvaheliste noortelaagrite kohta, kontaktandmed info saamiseks jne – leiab noortelaagrite koduleheküljelt www.noortelaagrid.edu.ee.

Eesti Noorsootöö Keskus (ENTK) esitas Hasartmängumaksu Nõukogule koondprojekti „Noorte tervistav puhkus 2009” detsembris 2008. Projekt sisaldas taotluse toetada 32 938 noore laagrituusikut (sh 2825 lasterikastest ja vähekindlustatud peredest lapse, lastekodulapse ja erikoolilapse laagrituusikut) 15 610 042 krooniga. Koondprojekt koostati ENTK määratud printsiipide alusel, mis olid enne läbi arutatud laagrijuhitide nõukoja nõupidamisel 11. septembril 2008. Hasartmängumaksu vahendite alalaekumise tõttu tuli aga projekti maksumust vähendada 12 616 820 kroonile, mis võimaldas toetada 30 391 noort. Kahan-dasime toetuste suurust – tavalaste tuusikute toetust 54-lt kroonilt 45-le kroonile, sotsiaaltuusikute toetust 160-lt kroonilt 145 kroonile ja projektlaagrite toetust 30-lt kroonilt 20-le kroonile laagripäeva kohta, mille kinnitas Hasartmängumaksu Nõukogu oma otsusega nr 1 19. jaanuaril 2009. 18. mai otsusega nr 312 vähendati veel kord koondprojekti maksumust ning lõplikuks summaks kinnitati 9 462 615 krooni. Nüüd tuli vähendada laste arvu – toetada oli võimalik 22 187 noort.

Koondprojektist toetati kõiki noorte tervistava ja arendava puhkusega seonduvaid projekte, mis vastasid noorsootöö seaduses kehtestatud nõuetele ning olid esitatud ajagraafikus ettenähtud tähtajaks, kuid toetati soovitud väiksemat laste arvu.

FINANTSARUANNE

		NOORTE ARV		LAAGRIPÄEVI		SUMMA	
		Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult
1.	Tegevusloaga noortelaagrite toetus 45 kr päev	12 029	12 198	100 428	101 511	4 519 260.–	4 567 995.–
	(39 lepingut)		+169		+1083		+48 735.–
2.	Projektlaagrite toetus 20 kr päev	7438	6796	60 281	58 330	1 205 625.–	1 166 600.–
	(62 lepingut)		-642		-1951		-39 025.–
3.	Sotsiaaltuusikute toetus 145 kr päev	2725	2725	24 194	24 127	3 508 130.–	3 498 420.–
			0		-67		-9710.–
	Toetused kokku	22 192	21 719			9 233 015.–	9 233 015.–
	Rohkem/vähem lapsi		-473				0
4.	Toetus noorte-laagri juhtide ja kasvatajate pädevuse suurendamiseks		691 (+80 üliõpilast)	714 (+80 üliõpilast)		229 600.–	229 600.–
	Koondprojekti toetus kokku					9 462 615.–	9 462 615.–
	Projekti jääk						0

+ – rohkem

-- vähem

FINANTSARUANDE SELGITUS

Maakondade (k.a Tallinn) sotsiaal- ja tervishoiuametid esitasid Eesti Noorsootöö Keskusele 2247 soodushinnaga laagrituusiku jaotuskava oma maakonna lasterikaste ja vähekindlustatud perede lastele.

Lastekodulastele eraldatud 355 soodustuusikut jagas lastekodude vahel Eesti Laste Hoolekandeesutuste Juhtide Ühendus. Projektiga ühines ka kolm erikooli: Tartu Maarja Kool, Porkuni Kool ja Tartu Emajõe Kool.

Soodustuusiku toetuse suurus oli 145 krooni laagripäeva kohta.

LASTERIKASTE JA VÄHEKINDLUSTATUD PEREDE LASTE NING LASTEKODULASTE LAAGRITUUSIKU TOETUS TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRITES

Lasterikaste ja vähekindlustatud perede laste laagrituusikute jaotus maakonniti

JRK NR	MAAKOND	ERALDATUD TUUSIKUTE ARV
1.	Harjumaa	249
2.	Hiiumaa	36
3.	Ida-Virumaa	326
4.	Jõgevamaa	91
5.	Järvamaa	62
6.	Läänemaa	67
7.	Lääne-Virumaa	136
8.	Põlvamaa	134
9.	Pärnumaa	200
10.	Raplamaa	136
11.	Saaremaa	50
12.	Tallinn	200
13.	Tartumaa	244
14.	Valgamaa	113
15.	Viljandimaa	60
16.	Võrumaa	143
	KOKKU	2247

Lastekodulaste tuusikute jaotus lastekodude kaupa

JRK NR	LASTEKODU	ERALDATUD TUUSIKUTE ARV
1.	Kohtla-Järve Lastekodu	25
3.	Narva Lastekodu	16
4.	Tallinna Lastekodu	90
5.	Tartu VLK Käopesa	27
6.	Valga Lastekodu	13
7.	MTÜ Vahtramägi	11
8.	Imastu Koolkodu	10
9.	Kuressaare Väikelastekodu	10

JRK NR	LASTEKODU	ERALDATUD TUUSIKUTE ARV
10.	Tilsi Lastekodu	25
11.	Pärnu Lastekodu	10
12.	Elva Väikelastekodu	20
13.	Koeru Valla Perelastekodu	6
14.	Taheva Lastekodu	12
15.	Narva-Jõesuu Lastekodu	10
16.	Siimusti Lastekodu	14
17.	Järvamaa Lasteabikeskus	14
18.	Tapa Laste- ja Noortekodu	8
19.	Viljandi Lasteabi ja sotsiaalkeskus	13
20.	Kohtla-Nõmme Lastekodu	17
21.	MTÜ Maria ja Lapsed	4
	KOKKU	355

2602 soodustuusiku (kokku 3 365 450 kr) jaotus tegevusloaga noortelaagrite kaupa

JRK NR	NOORTELAAGER	SOODUSTUUSIKUGA LAPSI		LASTEKODU-LAPSI		KOKKU	
		Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult	Lapsi	Summa
1.	Uue Peedu Noortelaager	72	72	4	4	76	75 400.–
2.	Urumarja Noortelaager	688	688	21	21	709	925 245.–
3.	Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ Remniku Laste- ja Noortelaager	326	311	30	38	349	408 030.–
4.	Valgemetsa Noortelaager	610	610	37	37	647	844 335.–
5.	Kurtna Noortelaager	119	114	55	55	169	294 060.–
6.	Viiking-Tiigrid Noortelaager	219	219	23	23	242	330 455.–
7.	Kloogaranna Noortelaager			32	32	32	32 480.–
8.	Noortelaager Relvo Sport			37	37	37	40 890.–
9.	Rannapungerja Noortelaager	3	3	33	33	36	52 200.–

JRK NR	NOORTELAAGER	SOODUSTUUSIKUGA LAPSI		LASTEKODU-LAPSI		KOKKU	
		Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult	Lapsi	Summa
10.	Taevaskoja Noortelaager			29	28	28	34 365.–
11.	Veski Noortelaager	210	210	25	25	235	287 535.–
12.	Vihase Noortelaager			8	8	8	6960.–
13.	Kotka Noortelaager			11	11	11	10 440.–
14.	KutiMuti Noortelaager			10	10	10	13 050.–
	KOKKU	2247	2227	355	362	2589	3 355 445.–
	Vähem					13	10 005.–

LAAGRITUUSIKU TOETUS TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRITES

Toetuse suurus oli 45 krooni laagripäeva kohta.

Laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagrites

JRK NR	NOORTELAAGER	LAPSI	LAAGRIPÄEVI	TOETUSE SUURUS
1.	Madsa Puhkeküla	178	1548	69 660.–
2.	Piiri Spordilaager	350	4200	189 000.–
3.	Mäe-Kääraku Noortelaagritele	369	3650	164 250.–
4.	Noortelaager Kotka	520	3701	166 545.–
5.	Taevaskoja Noortelaager	350	2900	130 500.–
6.	Noortelaager Viking-Tiigril	449	4617	207 765.–
7.	Vihase Noortelaager	521	3126	140 670.–
8.	Karepa Noortelaager	619	4422	198 990.–
9.	Urumarja Noortelaager	264	2376	106 920.–
10.	Jaanimäe Spordilaager	110	660	29 700.–
11.	Kurgjärve Spordilaager	1218	11 040	496 800.–
12.	Veski Noortelaager	280	2477	111 465.–
13.	Noortelaager Relvo Sport	101	970	43 650.–
14.	Rannapungerja Noortelaager	174	1800	81 000.–
15.	Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ Pivarootsi Öppe- ja Puhkekeskus	402	2677	120 465.–

JRK NR	NOORTELAAGER	LAPSI	LAAGRIPÄEVI	TOETUSE SUURUS
16.	Pärtselja Noortelaager	900	6654	299 430.–
17.	Uue Peedu Noortelaager	584	4187	188 415.–
18.	Kloogaranna Noortelaager	792	5127	230 715.–
19.	Kurtna Noortelaager	823	9876	444 420.–
20.	Tuksi Spordi- ja Puhkelaager	445	4696	211 320.–
21.	Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ Remniku Laste- ja Noortelaager	359	2418	108 810.–
22.	Valgemetsa Noortelaager	435	3915	176 175.–
23.	KutiMuti Noortelaager	338	3060	137 700.–
24.	Paunküla Spordi- ja Noortelaager	264	2376	106 920.–
	KOKKU	10 845	92 473	4 161 285.–

TALVE- JA KEVADVAHEAJA LAAGRIVAHETUSTE LAAGRITUUSIKU TOETUS TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRITES

Tegevusloaga noortelaagrites korraldatud laagrivahetused

JRK NR	NOORTELAAGER	LAPSI	LAAGRIPÄEVI	TOETUSE SUURUS
1.	KutiMuti Noortelaager	55	330	14 850.–
2.	Vihase Noortelaager	70	490	22 050.–
3.	Veski Noortelaager	140	910	40 950.–
4.	Noortelaager Viiking-Tiigrid	240	1680	75 600.–
5.	Piiri Spordilaager	210	1260	56 700.–
6.	Urumarja Noortelaager	200	1600	72 000.–
7.	Jaanimäe Spordilaager	30	180	8100.–
8.	Kurgjärve Spordilaager	254	1524	68 580.–
9.	Noortelaager Relvo Sport	84	504	22 680.–
10.	Madsa Puhkeküla	70	560	25 200.–
	KOKKU	1353	9038	406 710.–

Erivajadustega laste laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagris sügisel-talvel

Toetuse suurus oli 145 krooni laagripäeva kohta. Näiteks Pärtselja Noortelaagris puhkasid Haapsalu Laste-kodu lapsed ja Noortelaagris Relvo Sport Tartu VLK Käopesa lapsed.

JRK NR	NOORTELAAGER	LAPSI	LAAGRIPÄEVI	TOETUSE SUURUS
1.	Pärtselja Noortelaager	22	130	18 855.–
2.	Noortelaager Relvo Sport	15	90	13 050.–
	KOKKU	37	220	31 905.–

Laagrituusiku toetus tegevusloaga noortelaagrites kokku

LAPSI		SUMMA	
Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult
14 631	14 824	7 884 710.–	7 955 345.–

Kolme erivajadustega laste kooli tuusikute jaotus

JRK NR	KOOL	TUUSIKUID		SUMMA	
		Plaan	Fakt	Plaan	Fakt
1.	Tartu Maarja Kooli LÜ	48	48	55 680	55 680.–
2.	Porkuni Kool	30	0	34 800	0
3.	Tartu Emajõe Kool	45	51	52 200	55 390.–
	KOKKU	123	99	142 680	111 070.–

Toetuse suurus oli 145 krooni laagripäeva kohta. Laagri läbiviimise koha leidis iga kool ise. Need laagri vahetused ei olnud seotud tegevusloaga noortelaagritega. Koolidel tuli esitada kohaliku omavalitsuse luba laagri korraldamise kohta. Porkuni kooli laager jäi ära, kuna projektidega taotletud täiendavaid vahendeid ei saadud.

LAAGRITUUSIKU TOETUS PROJEKTLAAGRITES

Toetuse suurus oli 20 krooni laagripäeva kohta.

Laagrituusiku toetus projektlaagrites

JRK NR	PROJEKTI TEOSTAJA VÕI PROJEKTI NIMI	LAPSI	LAAGRI-PÄEVI	TOETUSE SUURUS
1.	Jahtklubi Merikotkas	198	1485	29 700.–
2.	Muusa MTÜ	81	567	11 340.–
3.	Merivälja Aedlinna Selts	62	612	12 240.–

JRK NR	PROJEKTI TEOSTAJA VÕI PROJEKTI NIMI	LAPSI	LAAGRI-PÄEVI	TOETUSE SUURUS
4.	Põlva Spordikool	72	794	15 880.–
5.	VK Janika	152	1520	30 400.–
6.	Jaan Olesk	60	600	12 000.–
7.	VK Rütmiika	171	1075	21 500.–
8.	Rakvere Spordikool	388	3440	68 800.–
9.	Viljandi Huvikool	74	592	11 840.–
10.	Võru Spordikool	153	978	19 560.–
11.	Võrkpalliklubi Viktooria	34	374	7480.–
12.	Nõmme Kergejõustiku Klubi	13	78	1560.–
13.	FIE Illar Olesk	217	1302	26 040.–
14.	TK Teemant	61	610	12 200.–
15.	SK Taifu	23	230	4600.–
16.	EELK Pärnu Praostkond	61	366	7320.–
17.	OK Põlva Kobras	15	150	3000.–
18.	Viljandi Spordikool	420	4200	84 000.–
19.	MTÜ Oma Stúdio	16	112	2240.–
20.	Tantsuklubi Stiil	160	1300	26 000.–
21.	MTÜ Võru Sümfoonilise Muusika Ühing	54	324	6480.–
22.	SK Meduus	35	312	6240.–
23.	Jõhvi Spordikool	230	1795	35 900.–
24.	Spordiklubi Do	115	1380	27 600.–
25.	MTÜ Fän Clab	164	1074	21 480.–
26.	Jõgeva LV SK Forte	142	1368	27 360.–
27.	Ühendus Nõmme Kaks Tuhat	40	240	4800.–
28.	Noorteühendus ELO	41	246	4920.–
29.	Tallinna SS Kalev	339	3290	65 800.–
30.	Noorsootöö ja Noorsoohariduse Arendamise Ühing	244	2196	43 920.–
31.	SK Biathlon	46	276	5520.–
32.	Nõmme Spordiklubi	15	120	2400.–
33.	Vara Valla Lastekaitse Ühing	32	320	6400.–
34.	MTÜ Tantsuklubi Tango	152	1000	20 000.–
35.	Spordiklubi Newox	57	684	13 680.–
36.	VK Täht	212	1484	29 680.–

JRK NR	PROJEKTI TEOSTAJA VÕI PROJEKTI NIMI	LAPSI	LAAGRI-PÄEVI	TOETUSE SUURUS
37.	Pärnumaa Spordiliit	545	4120	82 400.–
38.	MTÜ Sirtsucamp	78	513	10 260.–
39.	Viimsi Huvikeskus	70	420	8400.–
40.	MTÜ Noorte Mereklubu Merelaager	110	1320	26 400.–
41.	MTÜ Kose valla Lastekaitse Ühing	31	186	3720.–
42.	Tallinna Noorsootöö Keskus	0	0	0.–
43.	Siili Palliklubi	304	3648	72 960.–
44.	MTÜ Tartu Koidu Keskus	30	240	4800.–
45.	Tallinna Raskejõustiku Liit	76	760	15 200.–
46.	MTÜ SK DUO	145	1205	24 100.–
47.	Eesti Skautide Ühing MTÜ	218	1736	34 720.–
48.	Kuremaa Spordikool	276	2698	53 960.–
49.	MTÜ Sillamäe Suusaklubi	23	230	4600.–
50.	Toni Judokool	40	280	5600.–
51.	Kultuuri- ja Spordiklubi Torma	85	757	15 140.–
52.	O.K.Neeruti AS	114	988	19 760.–
53.	MTÜ SK Englas	122	1098	21 960.–
54.	MTÜ Kohaliku ja Regionaalarengu Partnerid	29	203	4060.–
55.	Eesti SS Kalevi Purjespordikool	38	266	5320.–
56.	Kristjan Palusalu Spordiklubi	19	228	4560.–
57.	Tallinna Jalgpalliklubi	64	640	12 800.–
58.	Hetero Stúdio	30	300	6000.–
59.	SK Garant		LOOBUS	
	KOKKU	6796	58 330	1 166 600.–

Laagrituusiku toetus projektlaagrites kokku

LAPSI		SUMMA	
Plaan	Tegelikult	Plaan	Tegelikult
7438	6796	1 205 625.–	1 166 600.–

NOORTELAAGRI JUHTIDE JA KASVATAJATE KOOLITUS

2. veebruaril allkirjastas haridus- ja teadusminister määruse nr 25 „Noortelaagri ning projektlaagri juhataja ja kasvataja kvalifikatsiooninõuded”, tunnistades samas kehtetuks haridus- ja teadusministri 13. septembri 2004. a määruse nr 51 „Noortelaagri ning projektlaagri juhataja ja kasvataja kvalifikatsiooninõuded”.

Määrus kehtestati noorsootöö seaduse § 10 lõike 3 ja § 15 lõike 5 alusel. Määruse muutmist oli vaja, sest aeg on edasi läinud. Oluline oli viia sisse täiendkoolitused, samuti teha vahet esmakordse laagri juhataja ja kasvataja kvalifikatsiooninõuetele vastavuse tõendamisel ning laagri juhataja ja kasvataja kvalifikatsiooninõuetele vastavuse korduval tõendamisel.

Määruse § 6 lõike 3 järgi kehtestab kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendava tunnistuse vormi Eesti Noorsootöö Keskuse (ENTK) direktor, kooskõlastades selle eelnevalt haridus- ja teadusministeeriumi noorteosakonnaga.

Määruse § 7 lõike 3 järgi kehtestab kompetentsusnõuetele vastavuse tõendamise eksami korra ENTK direktor, kooskõlastades selle eelnevalt haridus- ja teadusministeeriumi noorteosakonnaga.

ENTK direktori 25.03.2009. a käskkirjaga nr 1.1.-5/23 kinnitati „Noortelaagri ning projektlaagri juhataja ja kasvataja kompetentsusnõuetele vastavuse tõendamise eksami kord”.

2009. aasta kevadel esitas ENTK-le taotluse koos programmiga noortelaagrite juhtidele ja kasvatajatele koolituste korraldamise kohta 9 õppeasutust ja organisatsiooni:

JRK NR	ORGANISATSIION	KOOLITUSTE ARV	OSAVÕTJAJD	
			PLAAN	TEGELIKULT
1.	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia	1 (kasvatajatele)	15	22
2.	MTÜ Noorsootöö ja Noorsoo- hariduse Arendamise Ühing	6 (2 laagrijuhtidele, 1 venekeelse- tele kasvatajatele, 3 kasvatajatele)	280	280
3.	Eesti Gaidide Liit	1 (organisatsioonisisestele kasva- tajatele)	25	25
4.	Tallinna Pedagoogiline Seminar	2 (1 juhatajatele, 1 kasvatajatele)	90	90
5.	Tallinna Spordi- ja Noorsoo- amet	4 (3 kasvatajatele, 1 venekeelsetele kasvatajatele)	160	167
6.	Noorteühing Eesti 4H	1 (kasvatajatele)	35	35
7.	SA Õpilasmalev	1 (organisatsioonisisestele kasvatajatele)	40	40
8.	MTÜ Lasnamäe Huvikool	1 (venekeelsetele kasvatajatele)	30	30
9.	TÜ Narva Kolledž	1 (venekeelsetele kasvatajatele)	16	25
	KOKKU	21 (3 juhatajatele, 13 kasva- tajatele ja 5 venekeelsetele kasvatajatele	691	714 (58 laagrijuhti; 736 kasvatajat)

Avatud koolitusi toetati 350 krooniga koolitatava kohta ning organisatsioonisiseseid koolitusi 200 ja 100 krooniga koolitatava kohta. Peale selle koolitasid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia ja Tallinna Pedagoogiline Seminar (45) oma koolis õppivaid tudengeid, keda oli kokku 80 (esimeses 35, teises 45). Üliõpilased toetust ei saanud, kuna õppekavas on koolitus ette nähtud.

Laagrijuhataja ja -kasvataja tunnistust oli võimalik saada ka eksamit sooritamata. Laagrijuhataja ja -kasvataja kvalifikatsiooninõuetele vastavuse korduval tõendamisel oli vaja esitada ENTK-le haridust ja eelneva kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendava tunnistuse, samuti nii esmaabi- kui täiendkoolituse läbimist tõendava dokumendi koopiad ning nende dokumentide koopiad, mis tõendavad viimase 5 aasta praktilist tööd laagrijuhataja või -kasvatajana. 2009. aastal said ilma eksamita tunnistuse 7 laagrijuhatajat ja 37 laagrikasvatajat.

Eksamid sooritati ENTK direktori käskkirjaga kinnitatud komisjonile. ENTK korraldusel toimus 15 eksamit, väljastati 458 noorte- ja projektlaagri kasvataja ning 72 noorte- ja projektlaagri juhataja kvalifikatsiooni kinnitavat tunnistust, mis kehtivad 5 aastat.

LAAGRIJUHTIDE NÕUKODA NING NOORTE- LAAGRITE KORRALDAJATE SEMINARID

LAAGRIJUHTIDE NÕUKOJA TÖÖKORD

1. Nõukoja tööd juhib esimees, viimase äraolekul aseesimees.
2. Nõukoja tööd korraldab projekti koordineerija, kes valmistab ette ja saadab nõukoja liikmetele koosoleku päevakorra koos teiste vajalike materjalidega hiljemalt viis tööpäeva enne koosolekut.
3. Nõukoja töövorm on koosolek.
4. Oma ülesannete täitmiseks võib nõukoda rakendada ka teisi töövorme, mille valiku otsustab nõukoda.
5. Nõukoja koosoleku kutsub kokku esimees (tema äraolekul aseesimees) sõltuvalt vajadusest, kooskõlastades selle projekti koordineerijaga.
6. Nõukoda on otsustusvõimeline, kui koosolekust võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ nõukoja koos-

- seisust ning nõukoja esimees või aseesimees. Nõutud kvoorumi puudumise korral kutsub esimees (tema äraolekul aseesimees) esimesel võimalusel kokku uue koosoleku.
7. Nõukoda langetab otsuseid avalikul hääletamisel lihthääaltenamusega. Häälte võrdse jagunemise korral on otsustav esimehe (tema äraolekul aseesimehe) hääl.
  8. Esimehel ja aseesimehel on õigus kutsuda nõukoja koosolekule sõnaõigusega eksperte, kes esitavad nõukojale vajalikku infot.
  9. Nõukoja koosolekud protokollitakse. Protokollile kirjutavad alla koosoleku juhataja ja protokollija.
  10. Kui nõukoja tegevus on lõppenud, annab esimees nõukoja tegevuse vältel koostatud ettepanekud ja materjalid üle ENTK direktorile.

LAAGRIJUHTIDE NÕUKOJA KOOSSEIS

1. Juhan Anupõld – nõukoja esimees, MTÜ Nõmme Spordiklubi juhatuse esimees.
2. Alar Tamm – Eesti Lastekaitse Liidu juhataja.
3. Elo-Anne Kalev – Tallinna Lastekodu imikute ja puuetega laste keskuse juhataja.
4. Luule Press – Tallinna Pedagoogilise Seminari noorsootöö osakonna juhataja.
5. Helga Eichen – Kloogaranna Noortelaagri juhataja.
6. Tiiu Kadak – Tallinna Spordi- ja Noorsooameti noorsootöö osakonna vanemspetsialist.

7. Tea Jõgel – Rannapungerja Noortelaagri juhataja.
8. Kadri Kurve – Eesti Noorsootöö Keskuse noorte tervistava ja arendava puhkuse peaekspert.

2009. aastal toimus viis nõukoja nõupidamist. Nõupidamised on protokollitud ning neid saab lugeda noortelaagrite kodulehel www.entk.ee/laagrid. Kõik otsused langetab nõukoda lihthääaltenamusega.

NOORTELAAGRITE KORRALDAJATE SEMINARID-KOOLITUSED

Seminarid ja koolitused toimuvad kaks korda aastas, kutsutud on nii tegevusloaga noortelaagrite juhatajad ja korraldajad kui ka projektlaagrite korraldajad.

Talveseminar peeti 12. ja 13. veebruaril 2009 Kurgjärve Spordibaasis. Osalejaid oli 69.

Seminari teemad

1. Koondprojektiga seonduvast tegevusest Võsu ja Kurgjärve seminari vahelisel ajal, 2008. a aruanne, 2009. a rahastamisprintsii- bid, 2009. a projektid ja toetused, lepingute sõlmimisega seonduv, trükiste tutvustamine jne (Kadri Kurve, ENTK peaekspert).
2. Laagrisuvi 2008 uuringuraport (Siim Krusell, uuringu korraldaja).
3. Noorte- ning projektlaagri juhataja ja kasvataja kvalifikatsiooninõuete määruse muutmise tutvustamine.
4. Noorte- ning projektlaagri juhataja ja kasvataja kompetentsusnõuetele vastavuse tõendamise eksami korra eelnõu tutvustamine (Kadri Kurve, ENTK).
5. Noortelaagrite juhtide ja kasvatajate koolitused ning eksamid 2009. aastal (L. Press, TPS; T. Kadak, Tallinna Spordi- ja Noorsooamet; K. Kurve, ENTK).

6. Alaealine ja temaga seotud õigused. Alateemad: mõisted; õigused ja kohustused; võimalused, kuidas reageerida; enim esinevad rikkumised (Ly Kallas, Põhja Politseiprefektuuri komissar).

Sügiseminar peeti 21. ja 22. septembril 2009 Kloogaranna Noortelaagris. Osalejaid oli 67.

Seminari teemad

1. Uus töölepingu seadus: töölepingu sõlmimine, muutmise, lõppemine, lõpetamine ja ülesütlemine; töö- ja puhkeaeg; puhkus; võimalikud ettetulevad probleemid; praktilisi nõuandeid (Lennart Oja, advokaadibüroo Taivo Saks & Partnerid).
2. Ülevaade 2009. a laagrisuvest: lepingutest ja nende täitmisest, finantsaruanne, noortelaagrite külastused, 2009. a laagrisuve ajagraafik (Kadri Kurve, ENTK peaekspert).
3. Kuidas edasi? (Edgar Šlummer, ENTK direktor).
4. Kokkuvõte 2009. a noortelaagrite juhtide ja kasvatajate koolitustest ning eksamitest (K. Kurve, ENTK peaekspert; Tiiu Kadak, Tallinna Spordi- ja Noorsooamet).
5. Noortelaagrite korraldajate sõnavõttud.

NOORTELAAGRI TEGEVUSLOA TAOTLUSTE LÄBIVAATAMISE KOMISJONI ISTUNGID

Noorsootöö seaduse § 9 punkti 3 järgi väljastab noortelaagritele tegevusloa haridus- ja teadusministeerium.

2009. aastal peeti üks noortelaagri tegevusloa taotluste läbivaatamise komisjoni istung – 18.11.2009. Sellele oli laekunud 8 noortelaagri taotlust tegevusloa väljastamise kohta. Kolm noortelaagrit olid täitnud noorsootöö seaduse

§ 10 noortelaagri tegevusloa taotlemiseks esitatavad nõuded ning komisjon tegi haridus- ja teadusministeeriumile ettepaneku väljastada taotlejatele tegevusloa. Kuuel noortelaagril on kas Päästeameti või Tervisekaitseinspeksiooni ettekirjutused ning neile väljastatakse tegevusloa pärast ettekirjutuste täitmist ja uue tõendi esitamist.

2009. A SUVEL TÖÖTANUD TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRID

JRK NR	TEGEVUS-LOA NR	NOORTELAAGRI NIMI	TEGEVUS-LOA KESTUS	ASUKOHT	VÄLJAANDMISE KUUPÄEV
1.	149	Noortelaager Relvo Sport	3 a	Põlvamaa, Saverna vald	24.11.2008
2.	137	Paunküla Spordi- ja Noortelaager	3 a	Harjumaa, Kõue vald	22.03.2007
3.	153	Karepa Noortelaager	3 a	Lääne-Virumaa, Vihula vald	24.11.2008
4.	128	Viiking-Tiigrid	3 a	Lääne-Virumaa, Vihula vald, Võsu	29.11.2006
5.	133	Madsa Puhkeküla	3 a	Valgamaa, Otepää vald	29.11.2006
6.	129	Kloogaranna Noortelaager	3 a	Harjumaa, Keila vald	29.11.2006
7.	138	Kurgjärve Spordilaager	3 a	Võrumaa, Rõuge vald	04.06.2007
8.	134	Veski Noortelaager	3 a	Valgamaa, Otepää vald	29.11.2006
9.	136	Jaanimäe Spordilaager	3 a	Võrumaa, Haanja vald	20.02.2007
10.	130	KutiMuti Noortelaager	3 a	Harjumaa, Keila vald	29.11.2006
11.	151	Urumarja Noortelaager	3 a	Pärnumaa, Tori vald	24.11.2008
12.	135	Mäe-Kääraku Noortelaager	3 a	Võrumaa, Haanja vald	29.11.2006
13.	142	Tuksi Spordi- ja Puhkelaager	3 a	Läänemaa, Noarootsi	27.11.2007
14.	146	Piiri Spordilaager	3 a	Valgamaa, Sangaste vald	24.11.2008
15.	150	Valgemetsa Noortelaager	3 a	Põlvamaa, Vastse-Kuuste	24.11.2008
16.	145	Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ Remniku Puhkekeskus	3 a	Ida-Virumaa, Alajõe vald	24.11.2008
17.	141	Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ Pivarootsi Öppe- ja Puhkekeskus	3 a	Läänemaa, Hanila vald	27.11.2007
18.	144	Rannapungerja Noortelaager	3 a	Ida-Virumaa, Tudulinna vald	27.11.2007
19.	152	Kotka Noortelaager	3 a	Harjumaa, Loksa vald	24.11.2008
20.	132	Taevaskoja Noortelaager	3 a	Põlvamaa, Taevaskoja	29.11.2006
21.	139	Kurtna Noortelaager	3 a	Ida-Virumaa, Illuka vald	27.11.2007
22.	147	Pärtselja Noortelaager	3 a	Pärnumaa, Varbla vald	24.11.2008
23.	148	Varemuru Noortelaager	3 a	Pärnumaa, Varbla vald	24.11.2008
24.	131	Vihasoo Noortelaager	3 a	Harjumaa, Loksa vald	29.11.2006
25.	143	Uue Peedu Noortelaager	3 a	Valgamaa, Hummuli vald	27.11.2007

TRÜKISED

1. Koondprojekti „Noorte tervistav puhkus 2009” aruanne

Aruandes antakse ülevaade Hasartmängumaksu Nõukogu eraldatud 9 462 615 krooni kasutamisest ning koondprojektiga seotud olulistest tegevustest. Aruanne ilmub PDF-failina ning sellega saab tutvuda veebilehel www.entk.ee/laagrid.

2. Plakat „Laagrisuvi 2010”

Plakatil on tegevusloaga noortelaagrite asukohad, kontaktandmed, laagrivahetuste aeg ja pikkus, laagrite suunitlus, tuusikute hind ning laste vanus. Sama materjali leiab nii noortelaagrite veebilehelt kui ka ajakirjanduse veergudelt.

NOORTELAAGRITE TEGEVUS

TEGEVUSLOAGA NOORTELAAGRID

KUTIMUTI NOORTELAAGER

KutiMuti Noortelaager Laulasmaal on tegutsenud 14 hooaega. Huvitava ja sisuka tegevuskavaga laagriprogrammist ammutavad energiat ja elurõõmu nii osalevad lapsed kui laagri korraldajad.

Kokku veetis 2009. aastal laagripuhkuse KutiMuti laagri 10 vahetuses 588 last, neist 10 lastekodulast. Soovijaid oli sel aastal rohkemgi, kui meie laager suutis vastu võtta. Osalenute positiivne tagasiside näitab, et KutiMuti laager püsib eriti soositud laagrite hulgas.

Soodne asukoht Tallinna lähedal ning sisutihe tegevusprogramm on kasvatanud laagri populaarsust eriti nende laste seas, kes paistavad silma aktiivse ellusuhtumisega. Laagril on oma fännid, kes suve jooksul tegutsevad 4–5 laagrivahetuses.

I vahetus

Albatrossi noorte purjetajate treeninglaagris oli kolm treeneriga lasterühma vanuses 7–11 aastat ning üks 12–16-aastaste rühm. Peamiselt keskenduti spordile – üldfüüsilisele ettevalmistusele. Tänu suurepärasele ilmadele saadi iga päev käia Lohusalus merel.

II vahetus: kunstiõpe, sport, seiklused, näitlemine

Sel suvel oli palju uusi väikesi laagrilisi, üle poolte lastest olid üldse esimest korda laagris. Sellegipoolest saadi kenasti hakkama nii taidluse kui spordiga. Hirmsasti meeldis neile kunstiakadeemia tudengite käe all teha kompositsioone, maalida. Kasvataja Maria lavastas lastega vanasõnadest toreda ja südamliku kollaaži. Ülihästi läks korda päästepäev, mille viis läbi Vello Plees Põhja-Eesti Päästkeskusest. Lapsed said ise proovida tuld kustutada nii pulberkustuti kui kustutustekiga ning see oli põnev ja kasulik.

III vahetus: film, meedia, näitlemine, sportmängud

Laagris olid 9–17-aastased. See oli suve populaarsemaid vahetusi – hästi palju oli tuttavaid lapsi eelmistest aastatest. Uued tulijad kohanesid kiiresti ning sulandusid seltskonda. Vahetuse kandvaimad teemad olid film ja meedia. Filmiõpet viis läbi tuntud Kinobussi seltskond eesotsas Mikk Rannaga. Näitlemistööd juhtis Andri Luup Theatrumist. Vahetuse jooksul valmisid oma loomingulised joonis- ja animafilmid (kokku 3) ning lühimängufilm. Palju ka sporditi: harrastati kergejõustikku, mängiti pallimänge, orienteeruti. Laagri juhataja lavastas näitlemishuvilistega

Kaval-Antsu ja Vanapagana lustliku lavaloo, mis kanti lõpuks 45-minutilise draamateosena külustuspäeval vanematele ette. Jaanilaupäeval süüdati traditsiooniline jaanituli, kus meenutati vanu rahvakombeid – tantsiti lustakaid seltskonnanantse, toimus vägikaikavedu, maadeldi. Päikeseloojangul käidi mererannas pärgi ujutamas.

Taas elati selles vahetuses perekondadena, mis loodi laagri esimesel päeval. Nad võistlesid omavahel eri aladel, lõppkokkuvõttes sai parim auhinnaks päevapaketi Laulasmaa Spa veekeskuses. Perekonnad andsid iga päev välja ajalehte, kus kajastati laagrielu sündmusi.

IV vahetus

Vahetuse korraldas Edu-Do Karateklubi oma treenerite ja kasvatajate ning programmiga. Päevas tehti üks treening, väiksemad mängisid sportlikke mängu. Öhtud veedeti diskotades.

V vahetus: sportmängud, näitlemine, tants, laul

Vahetuses olid 7–13-aastased lapsed, noorimad sellel suvel. Kuid nii mõnigi oli meie laagris juba mitmendat korda. Seetõttu löid nn tuusad kohe algul toimeka meeolu ning aktiivse õhkkonna. Nagu ikka esinesid lapsed vanematele ühistantsu ja laagrilauluga. Tehti orienteerumismatk, õpiti selgeks uus omaloominguline ühistants. Olümpiamängude ettevalmistustreeningutel prooviti uue spordialana ka *indiacat*, mis lastele kohe väga meeldima hakkas.

VI vahetus: film, meedia, näitlemine, sportmängud

Vahetuses olid 9–16-aastased lapsed. Taas nn vanakeste vahetus ja jälle Kinobuss filme teemas. Analoogselt kolmandale vahetusele oldi siingi loomingulised, tehtud töid saab vaadata ka YouTube'is. Meedia poolt juhtis Päevalehe ajakirjanik Rein Sikk, kelle õhutusel ja eestvedamisel käis ka laagri ajalehe toimetamine. Selles vahetuses oli rekordarv välismaa lapsi – 12 USA-st, 2 Rumeeniast, 2 Saksamaalt ja 1 Soomest, kõik mingitpidi seotud Eestiga. Suurim tunnustus meie laagriole oli see, et 16-aastane Carl, kes on Eestis käinud kuuel aastal erinevates laagrites, kinnitas, et siin kogetu oli tema elu parim!

VII vahetus: näitlemine, kunstiõpe, sport, tants

Vahetuses olid 7–15-aastased lapsed. Jälle nooremate seltskond, kuid aktiivsust jagus küllaga kõikidele tegevustele.

Palju tehti sporti: toimusid maastikumäng, perekondadevaheline kriminaaluurimise võistlus, orienteerumismatk, teatevõistlused. Kunstitundides valmistati loodusmaterjalidest kompositsioone ja lilleseadeid ning tehti puukoorest pildiraame, mille sisse maaliti oma perekonna portree. Vanemate külustuspäeva kontserdil esitati taas tore kava tantsudest, lauludest ja vanasõnade lavastusest.

VIII vahetus

Vahetuse korraldas Edu-Do Karateklubi oma treenerite ja kasvatajate ning programmiga.

IX vahetus: Teenisuvi teatrilaager

Vahetuses olid 11–19-aastased noored – juba traditsiooniline suve lõpuvahetus kõige vanematele. Üle Eesti taas koos teatrifännid. Sel aastal lavastas Vanemuise noor ja andekas lavastaja Robert Annus lavaloo A. Kitzbergi „Libahundi” ainetel. Nii muusika kui laulu osa vedas dirigent ja laululooja Mareks Lobe, näitlejatööd aitasid juhendada Kaido Rannik ja Vello Vaher EMTA Lavakoolist. Kuigi lavastuse ettevalmistamine nõudis suure osa päevasest programmist, jõuti selle kõrvalt teha ka sporti: toimusid teatevõistlused ning sõpruskohtumine kohalike poistega jalgpallis (neid võideti suure skooriga!).

Laupäevaõhtusel tantsuõhtul Lohusalu sadamas esines kogu laager peolistele oma äsja õpitud laulude-tantsudega. Traditsiooniliselt toimus laagri viimasel õhtul pidulik rongkäik randa, kus põletati pidulikult laagrisuvi 2009.

X vahetus

Albatrossi purjetajate suvelõpu laager. Optimistid taas Lohusalus neil suurepärasel augusti lõpupäeval päikesepaistega merel.

Kontaktandmed:

Laulasmaa
Harju maakond
Tel 502 8180
www.kutimuti.ee
kutimuti@kutimuti.ee
Tiiu Mägi

LASTEKAITSE LIIDU LASTE- LAAGRITE OÜ NOORTELAAGER REMNIKU PUHKEKESKUS

Remniku Puhkekeskus asub Peipsi järve põhjakaldal Alajõe vallas Ida-Virumaal. Asukoht on igati soodne – Peipsi järv, puhas õhk, kaunis loodus ja laagri eraldatus.

2009. aasta suveks oli plaanitud viis vahetust 7–14-aastastele lastele. Laagrihooaeg algas 25. juunil ja lõppes 12. augustil.

Kõikide vahetuste üldeesmärk oli pakkuda noortele aktiivset tegevust ning tervistavat puhkust, arendada laste loovust, anda uusi teadmisi- oskusi rühma- ja ühistegevuste kaudu.

Programmide ettevalmistamisel võeti arvesse laste eripära, vanust ja sotsiaalseid oskusi, võimaluse korral arvestati nende soovidega. Laagrilised said ise valida, kas nad tegelevad rohkem kunsti poolega või sisustavad oma aega sportides ning võisteldes. Samal ajal, kui sportlikumad mängisid pallimänge, tegid teised juhendaja käe all erinevaid käelisi tegevusi või mängisid lauamänge. Kasutasime ära looduslikku eelist ning käisime pea iga päev Peipsi järve ääres – küll ujumas ja liivalosse ehitamas, küll järvekarpe korjamas.

Laagris olid sel aastal peale kasvatajate ka vabatahtlikud noored, kes sisustasid laste vaba aega ja aitasid vajadusel kasvatajaid.

Iga laagripäev algas rivistuse ja lipu heiskamisega, meeles peeti kõiki sünnipäevalapsi. Läbi terve vahetuse käis konkurss puhtaima toa väljaselgitamiseks. Võistluste-konkursside võitjaid autasustati diplomite ja meenetega. Igas vahetuses toimusid traditsioonilised üritused: Miss ja Mister Remniku valimised, superstaari otsingud, *TV-show*, Remniku *moeshow* ja teatriõhtu.

Laagrisse saabumise teisel päeval viisime läbi riikidevahelise päeva – moodustati segavõistkonnad, kes kogu selle aja tegutsesid riigina, mille nad ise välja mõtlesid. Selline päev aitas

palju kaasa laste omavaheliste suhete kujunemisele.

Väga menukaks kujunes igas vahetuses toimunud näomaalingute päev, kus kasvatajad ja vabatahtlikud tegid lastele näo- ja kehamaalinguid. Ka maastikumäng sai traditsiooniks, pakkudes laagrilistele palju põnevust.

Teises vahetuses käisid meil külas politseinikud, kes tutvustasid oma tööd. Korraldasime veel liiklusteemalise päeva, kus kasvatajad rääkisid Maanteeameti materjalide põhjal liiklusest, millele järgnes viktoriin. Lapsed joonistasid politsei- ja liiklusteemalisi plakateid.

III vahetuses käis meil külas Iisaku tuletõrjekomando meeskond, kes tutvustas oma tehnikat ja tuleohutuse nõudeid, näidates vastavasisulisi filme nii eesti kui vene keeles.

Selles vahetuses tegutses vabatahtlike ettevõtmisena draamastuudio, kus lastele ja noortele jagati näpunäiteid laval esinemiseks. Lavaküpseks said sõnatud muinasjutud.

Kokkuvõttes oli suvi lühike, aga väga kirju. Meie tegevusi soosisid päikeselised ilmad ja head inimesed. Koostöö kasvatajate vahel ning tiim, kes tegutseb ühise eesmärgi nimel, võib korda saata suuri tegusid.

Kontaktandmed:

Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ
Remniku Õppe- ja Puhkekeskus
Remniku küla
Alajõe vald
41001 Ida-Virumaa
Tel 3393 198; 5221 065
remniku@lastekaitseliit.ee
www.lastelaagrid.eu
Kaja Vahar

VALGEMETSA NOORTELAAGER

Valgemetsa Noortelaagri mitmekesises tegevuses osales tänavu 6 vahetuses 1082 noort. Ahja jõe kaldal paiknevas avara territooriumiga laagris tegevust jagus. Traditsioonilistest üritustest oli võimalus saada tunnustust nii spordiüritustel kui isetegevuses, samuti ringide töös tulemusliku osalemise, magalates korra ja puhtuse ning laagrilisele kohase käitumise eest jne.

Peale õhtuste isetegevuslike etteastete klubi laval olid spordiürituste kavas Valgemetsa mitmevõistlus, kombineeritud teatevõistlused, orienteerumine ja maastikumäng, nooleviskejooks, duatlon (ujumine + jooks või jalgrattasõit + jooks), pallimängud (uudsena nn kahe tule vahel). Valgemetsa rammumehe konkursil üllatasid tüdrukud – mitte alati ei saanud medaleid vaid poisid. Igas vahetuses toimusid ujumisvõistlused, kus selgitati välja Valgemetsa „kuldkalakesed”. Kuus aastat tagasi püstitatud laagri rekord saigi nüüd uued numbrid.

Tüdrukute metsapiiga konkursil osaleda soovijate arv oli nii suur, et tuli korraldada eelvoor.

Igas vahetuses külastas laagrilisi Lõuna Politseiprefektuuri töötaja, kes rääkis politsei tööst ja tegemistest. Näidati filme ning selgitati noortele,

VESKI NOORTELAAGER

Tartu linnale kuulub Valgamaal Otepäält 2 km kaugusel Kaarna järve ääres asuv Veski spordibaas. Seal tegutseva noortelaagri programmi ja korralduse eest kannab hoolt Tartu Spordiselts Kalev.

Kalevi juures teeb sporti 1100 noort. Selts suhtleb tihedalt ka teiste Eesti spordiklubidega. Nii on traditsiooniliselt olnud koolivaheaegadel Veski laagri peamine märksõna „sport”. Kalev koostab noortele kindla päevakava, mis ei piirdu ainult treeningutega. Viimastel aastatel on osalenud peamiselt jalgratta- ja suusaklubid ning Tartu Kalevi spordikoolide noored.

Tänu kogenud laagrijuhil ja treenerite oskustele said lapsed palju viibida looduses, aktiivselt osaleda nii treeningutel kui ka õhtustel meelelahutusüritustel. Käidi Otepää Suusamuuseumis, Tehvandi Spordikeskuses ja Audentese Spordi-

milliseid tagajärgi võivad tuua kõikvõimalikud õigusrikkumised.

Igas vahetuses korraldati ka sõit Ahja jõe paisjärvel parvalusel Lonny ja korraldati lõkkeõhtuid. Mitu korda esinesid laagrilised isetegevuskavadega valla üritustel.

Lõpuks jagus aktiivseimatele ja võimeikamatele tunnustusena mitmeid medaleid: „Olid parim”, „Olid tubli”, „Olid hea”, mille esiküljel oli Valgemetsa logo, tagaküljel käsi, põial püsti. Korda ja puhtust ruumides hindas laagri meditsiinitöötaja, puhtuse sümboliks oli Valgemetsa nn rändkonn. TOP 5 ja TOP 10 tunnustus aga olid kaunid klaasmedalid nendele, kes suutsid kogu laagrivahetuse vältel olla silmapaistvaimad igas tunnustust väärivas tegevuses.

Valgemetsa Noortelaager ootab noori järgmiselgi suvel.

Kontaktandmed:

OÜ Valgemetsa Puhkeküla

Vastse-Kuuste vald

Põlvamaa

Tel 514 4561; 797 0169

valgemetsa@hot.ee

Peeter Pree

kooli Otepää filiaalis. Sõltuvalt ilmaoludest ning sportliku tegevuse spetsiifikast korraldati treeninguid Otepää Gümnaasiumi spordisaalides. Peale laagri territooriumi kasutati palju Otepää piirkonna suurepäraseid tervise- ja matkaradu.

Veski Noortelaagri suvistes vahetustes on oodatud ka Eesti omavalitsuste poolt sotsiaaltuusikutega laagrisse saadetud lapsed. Nende hulgas on olnud lapsi Pärnu-, Harju- ja Ida-Virumaalt, Tartu-, Põlva-, Valga- ning Võrumaalt. Laste vanusevahe on olnud küll suur (7–15-aastased), aga tänu tublidele kasvatajatele on see aeg möödunud edukalt ning laagrilistele meeldejäädvalt. Kõik osalejad saavad Veski laagrist kaasa auhindu, diplomeid, fotosid. Noortele korraldatakse pannkookide küpsetamise ja vorstide grillimise võistlusi. Igas vahetuses on olnud kostüümikonkurss, lõkkeõhtu ning nõidade pidu.

Kasutatakse võimalust matkata Pühajärvele ja sõita seal rühmade kasutusse antava laevaga. Laagri personali hulgas on instruktor, kes õpetab noortele kanuuga sõitmist ning kelle käsutuses on nii kanuud kui ka vajalik päästevarustus.

Noortelaagris on puhanud-sportinud erinevate huvialadega noored, igas vahetuses vähemalt 70. Looduskaunil Kaarna järvel sõidetakse paatidega, kasutatakse ümbruskonna matkaradu, iga päev ujutakse ja mängitakse palli. Laagrivahe- tus kulmineerub tüdrukutel veskiipiiga konkur- siga, poisid selgitavad parimad mitmevõistluses. Kokkuleppel politseitöötajatega demonstreeri- takse laagri territooriumil lastele politseikoorte oskusi. Kunstiga tegelevatele noortele (Tartu Kunstigümnaasiumist ja Tartu Kunstikoolist) on Otepää ilus maastik andnud kindlasti palju uusi ideid ja mõtteid. Otepää looduspargi lähedus on Veski laagri- le suur lisaväärtus. See aitab muuta laagris veedetud aja veelgi sisukamaks, õpetab

noori looduses käituma ning loodust enda ümber märkama.

Majutustingimuste ja pesemisvõimalustega on jäädud rahule. Selles osas on Veski laager vii- masel paaril aastal teinud tõsiseid pingutusi. Laagrilised on kiitnud ka toitlustamist. Veski Noortelaager ja Tartu Spordiselts Kalev ootavad edaspidigi mitmekülgsete huvidega noori aktiiv- selt puhkama nii suvel kui ka talvel.

Kontaktandmed:

Tartu SS Kalev
Turu 8
51014 Tartu
Tel 501 5825
raido@kiirtee.ee
www.tartukalev.ee
Raido Mägi

UUE PEEDU NOORTELAAGER

2009. aastal möödus Uue Peedu Noortelaagril teine tegutsemis- suvi. Laager asub Valga maa- konnas Hummuli vallas looduskauni väikelinna Tõrva lähedal. Võrreldes eelmise suvega, kasvas osalejate arv 200 võrra, mida võib pidada heaks kordaminekuks. Kokku viibis laagris üle 800 lapse.

Nagu teisteski laagrites ei vedanud sel suvel ilmadega ka Uue-Peedul. Suve alguse vahetusi kimbutasid vaheldumisi külm tuul ja vihmasadu. Kuid seegi oli omaette meeldejääv õpetus, kuidas pidevas vihmasajus jääda positiivseks ja rõõm- saks, mitte viriseda.

Suve esimesel poolel toimusid koolilaagrid, kus matkati, tantsiti, joonistati, luuletati, tehti sporti.

Suve teise poole tegevus oli mõeldud erinevatele sihtrühmadele. Laagris viibisid mitme spordi- ala esindajad: kergejõustiku, jalgpalli, tantsu, iluvõimlemise, korvpalli, käsipalli ja poksi har- rastajad. Neil oli oma kindel treeningkava, kuid ega sellepärast õhtul veel vara magama poetud.

Osa laagriajast oli pühendatud laste suvisele töö- kasvatus- le. Kõige meeldejäävamad olid siiski erinevate sihtrühmade õhtused üritused, matkad, lõkkeõhtud, väljasõit Helme lossivaremetesse ja Taagepera lossi. Kõik laagrilised käisid korra ujumas ühes Eesti ilusamas ujumiskohas Vana- mõisa järves. Iga päev kasutati laagris kohapeal olevat ujumisvõimalust.

Selle aasta laagrisuvi oli omanäoline, sisukas, üritusterohke ja meeldejääv. Laagri korraldajana on alati hea meel nii laste kui ka nende juhenda- jate käest kuulda, et neile see meeldis ning kind- lasti tulla- kse järgmisel suvel tagasi.

Kontaktandmed:

Puide küla
Hummuli vald
Valga maakond
Tel 515 0058
uuepeedu@hotmail.com
Indrek Uuemaa

LASTEKAITSE LIIDU LASTE- LAAGRITE OÜ PIVAROOTSI ÕPPE- JA PUHKEKESKUS

Pivarootsi puhkekeskus asub Lõuna-Läänemaal Hanila vallas. Tallinna–Virtsu maantee 130. kilomeetril näitab suunaviit vasakule – Pivarootsi. Maanteelt laagrisse on 13 kilomeetrit.

Noorte tervistava puhkuse korraldamiseks on paik igati soodne – meri, puhas õhk, kaunis loodus, laagri eraldatus ning kaugus suurematest keskustest. Pivarootsi Õppe- ja Puhkekeskuse peamine ülesanne ongi tagada lastele ja noortele puhkuse ning vaba aja veetmise võimalused, korraldada perepuhkust, kursusi, seminare, õppekäike, nõupidamisi ja üritusi ning luua selleks vajalikud tingimused.

1995. aastast on laagris suviti programmi „Laps ja vaba aeg” raames korraldatud erinevatele lasterühmadele ja sihtrühmalastele 6–10-päevaseid vahetusi. Haridus- ja teadusministeeriumi väljastatud tegevusluba tõendab, et laager vastab Tervisekaitseinspektsiooni, Veterinaar- ja Toiduameti ning Päästeameti kehtestatud nõuetele.

Eesmärk on pakkuda noortele mitmekülgset loometegevust, võimalust veeta sisukalt koolivaheaega. Traditsioonilisi laagriüritusi püüame igal aastal täiendada uute ettevõtmiste, matkade ja ekskursioonidega. Matkadel on jalgrattad, kaitsekiivrid ja matkavarustus laagri poolt.

Pivarootsis oli sel aastal 10 vahetust. Suvevaheaega käis veetmas üle 500 7–17-aastase lapse Eesti mitmest maakonnast. Vahetused kestsid 6–9 päeva. Laagrisuvi algas 4. juunil ja lõppes 26. augustil, olles täidetud põnevate tegemistega.

Laagri eesmärk oli pakkuda osalejatele meeskonnatöö oskusi arendavaid, isiklikku eduloomust ja toimetulekut toetavaid, füüsilist tervist tugevdavaid, loovust arendavaid, lõõgastavaid ja silmaringi avardavaid tegevusi. Need olid erinevad mängud, harjutused, sport, seiklusraja ja ronimisseina läbimine, ehete valmistamine, voolimine, joonistamine jm loomingulised tegevused, mis korraldati kindla päevaplaani põhjal.

Sport

Vabaõhu-korvpalliväljakul sai mängida nii mini-kui ka tavalist korvpalli. Mängiti rahvaste- ja võrkpalli, võisteldi korvpalli vabaviseses. Nii hommikuti kui ka õhtuti olid aeroobikatun-

nid. Puitpõrandaga väljakul mängiti saalihokit, maastikul palligolfi. Puhkemaja esisele puitpõrandaga mänguväljakule olid paigaldatud kaks lauatennise- ja üks koroonalaud. Peeti lauatennise- ja koroonaturniire, võisteldi maastiku- ja orienteerumismängudes ning teatevõistlustes, koguti punkte nooleviskemängus, korraldati jalgratta vigursõit, mängiti petangi.

Tartu vahetuse orienteerumisvõistluses pidi iga võistkond erinevates kontrollpunktides tegema etteantud teemadel fotosid. Õhtul oli lõbus piltide vaatamine.

Pelgulinna vahetuses võisteldi võistluses „Vaalus velg”, kus juhendaja eestvedamisel taastati vanaisade rattaveeretamise traditsioon.

Saue vahetusel oli kaasas tantsumatt, millel saab võistelda ja punkte koguda. Matil tantsimine oli meie laagris uus ja huvitav tegevus.

Saue vahetuses toimus ka võistkondlik maastikumäng GPS-i abil positsioneerides ja kontrollpunktides ülesandeid lahendades.

Paaris vahetuses õpiti enesekaitset.

Suvi ei olnud just päikeseline ja merevesigi mitte alati soe, kuid mere ääres käidi ning igal võimalusel ka ujuti. Rannas ehitati liivaskulptuure, korjati kive maalimiseks ja taimi seadete tegemiseks. Õhtuti imetleti mererannas päikese- loojangut.

Isetegevus

Palju rõõmu ja pinget pakuvad lastele õhtused üritused – nende ettevalmistamine ning läbi viimine. Pärastlõunad olidki selleks ette nähtud. Kavas olid laagri rebaste ristimisrituaal, mis järgis inimõiguste põhimõtteid, s.o ei olnud alandav ega ebameeldiv kogemus, vaid sõbralik ning väljakutseid esitav; Pivavisiooni ja „Laululahingu” esitus ning laagri laulu loomine etteantud meloodial. Peale nende draamaõpe, rollimängud, moe-show, playbox, ööhäire, laagritüdruku ja -poisi valimine, tubade kaupa programmi esitamine, erinevad mõtte- ja liikumismängud, etüüdid-pantomiiimid etteantud teemadel ning ka vabal valikul. Laagripäevad lõpetati disko ja karaokega. Õpiti selgeks näidendid, mis esi-

tati laagri lõppedes. Erinevad tegemised võeti videosse. Tantsiti bailatinot ja hiphoppi, peeti karaokevõistlusi.

Valiti Pivarootsi superstaar. Selleks pidi laulmantsima ning ühe etteastena jälgendama kasvatajaid. Säärane kõverpeegel pakkus kasvatajatele küllaga mõtlemisainet. Kohal olid ka tulevaste superstaaride fännid plakatite ja kirjadega.

Lõkkeõhtu koos grillimisega toimus iga laagri vahetuse viimasel õhtul. See oli pidulik, kuid ka veidi nukker, sest järgmisel päeval tuli sõpradest lahkuda.

Bussiekskursioonid

Muhumaa

Bussiga sõideti Virtsu ning sealt mindi jala praamile. Kuivastusse tuli vastu kohalik buss. Käidi Laasu jaanalinnufarmis, kus perenaine Helena tegi lastele munamänge. Sel aastal võis peale jaanalindude uudistada emusid, nandusid ja kanguruid.

Üügu pangal peeti piknik. Näha sai Eemu pukk-tuulikut, mis on üks vähestest töötavatest tuuleveskitest. Tihuse hobuturismitalus korraldati ratsamatk mööda muinaskultuuri õpperada, kus tutvuti endiste aegade kommete ja tavadega. Vaatamata ei jäetud Muhu muuseumi Koguval. Enne ärasõitu Muhumaalt külastati Katariina kirikut.

Matsalu rahvuspark ja Lihula linnusemägi

Matsalu rahvusparki alal tehti lastele paadisõit mööda Suitsu jõge, käidi Suitsu linnuvaatlustornis ja Penijõe matkarajal. Penijõe mõisas asub Matsalu rahvusparki keskus ning looduskaitseala tutvustav muuseum, kus näidati slaidiprogrammi, mis andis suurepärase ülevaate Läänemaa loodusest.

Edasi sõideti vaatama Lihula linnuse varemeid (13.–16. saj), kus peeti piknik. Koos giidiga käidi Saare-Lääne piiskopilinnuse varemetes ning tutvuti Lihula mõisahoones (ehitatud 1824) asuva muuseumi väljapanekutega Lõuna-Läänemaa minevikust.

Haapsalu

Käidi Haapsalus Läänemaa muuseumi seiklusrajal. Retk algas Wiklandi muuseumist. Grupp jaotati kaheks ning kui üks oli seiklusrajal, mängisid teised samal ajal *bowling*’ut.

Hanila valla vaatamisväärsused

Ranna Rantšos näitas omanik, kaboikaabuga noorproua Ande Arula, oma valdusi. Laagri- lised said vaadata erinevaid loomi (kitsed, hobused, veised, lambad), kes elasid sõbralikult ühisel karjamaal. Loomad olid julged ja uudishimulikud ning tulid päris laste juurde, kes neid huviga uudistasid. Pole ju linnas palju võimalusi loomi nii lähedalt vaadata ja käega katsuda.

Laudas nägime musta karva notsusid, kanu, parte, jaanalindu, aias kõndis ringi üks paabulind. Anti võimalus loomi toita, neile pai teha ning laudas põrandat pühkida, mis andis aimu, et loomadega on vaja palju tööd ja vaeva näha. Ratsutada ja vankriga said sõita kõik soovijad.

Sealt viis giid Krista Kallavus ekskursandid Salevere Salumäele ja Matsalu rahvusparki.

Jalgrattamatkad

10 km jalgrattamatkal sõideti vesirooside tiigi juurde, kus sai peale vesirooside ilu nautimise sööta kalu ning suuremas tiigis ujuda.

20 km matkal sõideti Virtsu kanti ja tutvuti alevikuga. Suurel väinal tehti lastele paadisõit piki rannikut. Külastati Valeri Kirsi Unicu automuuseumi, käidi tuulepargis, matkati Puhtu looduskaitsealal ning vaadeldi Hanila muuseumi väljapanekuid.

Jalgsimatkad

Õine matk laagrit ümbritsevas looduses toimus tõrvikutega. See on uus ja tore üritus, mida korraldab Hellat Rumvolt. Paljud vahetused kasutasid tema pakutavat teenust. Harku vahetuses algas üks laagripäev varahommikuse matkaga loodusesse. Retke juhtisid kogenud loodusuurijad Meelis Põhako ja Peeter Vissak. Lastele näidati erinevaid taimi ja linde, õpetati kuulama vaikust.

Matk Pivarootsi tuulikusse oli väga huvitav. Omanik tutvustas oma valdusi ja rääkis tuuleveski ajaloost.

Seiklusrada

Seigeldi rajal, roniti 10-meetrisel ronimisseinal ning läbiti kahe männi vaheline õhukõistee, kus lapsed said oma julguse ja osavuse proovile panna.

Kunst ja käsitöö

Tegevusi oli palju: savikujude voolimine, lille-seaded, klaasile värvimine ja paberile kopeerimine, kangamaal, puunikerdused, portselanimaal, klaasvitraaž; lillepärgade ning taimevaipade punumine, samuti taskuraamatu kaante katmine ja kaunistamine riide või nahaga, abiks PVA-liim, paelad ja pärlid. Veel värviti batikatehnikas T-särke, kaunistati tekstiilivärvidega pearätikuid ja särke, punuti sõbrapaela, maaliti raamitud siidiaknale, kasutades siidivärvi, aga ka siidsalle.

Õpiti nii märga kui kuiva viltimistehnikat (viltmütside märg- ja kaisuloomade nõel-viltimine). Uus oli viltida seebi ümber pesemisnuustik. Maaliti õlivärvide, guaššide, pastellide ja akvarellidega nii lõuendile, paberile kui ka puule, joonistati söe- ning värvipliatsitega. Toidunõusid kaunistati klaasi- ja keraamikavärvidega. Poisid tegid veidi mehisemat puutöödki – valmistasid puidust märke ja medaleid, millele põletati pilt peale.

Uus oli plekist rinnamärkide valmistamine märgiapaadi ja toorikute abil, kasutades vanu ajakirju. Kipsist tehti maske; savist vooliti kujusid, mis hiljem põletusahjus põletati. Valmistati ehteid pärlitest, nõõpidest, nahast, voolimis-massist Cernit jm, õpiti tegema sõlmi ning muid skauditarkusi.

Pelgulinna, Tartu ja tuusikupõhises vahetuses võisteldi enda valmistatud küpsisetortide tegemises, mis hiljem ära söödi.

Sally Studio kunstipraktika oli sel aastal teemal „Vormikas kunst”. Toimus kaks paralleelset kunstiprogrammi (7–12-aastastele ja 13–18-aastastele) ning ühine meelelahutusprogramm. Vanema grupi kunstiprogrammis oli isikliku rinnamärgi valmistamine, Christo laadis pakkimine, dokumentaalfilm Christost ja tema projektist „Saksa rahvale”, maakunsti ülesanne „Ruumi märgistamine”, krokiiskulptuuride tegemine savist, terve päeva väldanud struktureeritud joonistamis-päeviku pidamine, fotoülesanne „Avarad lavad”, poolabstraktne sõejoonistus negatiivis. Noorema rühma tööprogramm oli sisutihe ja mitmekesine.

Lapsed said meisterdada, joonistada, maalida. Tehti kollaažitehnika katsetusi, tulemuseks saadi suuremõõtmeline fotorealistlik joonistus – kollaaž Willendorfi Venusest.

Harku laagrivahetuses valmistatud esemed läksid kingituseks Tallinna Lastehaigla onkoloogiaosakonna lastele ning Harku Hooldekodu elanikele. Lastehaiglale kingiti 100 vilditud looma ja 20 pilti. Harku Hooldekodule läks 10 pilti.

Meie külalised

Tartu vahetusse tuli kohale Heino Seljamaa koos oma kohvris elava nukuteatriga. Näitleja rääkis teatri-imest, sellest, et teater on mängult ja päriselt, päriselt ja mängult. Hiljem jutustas meile „Okasroosikese” muinasjutu. Etendus meeldis nii suurtele kui väikestele. Õhtu lõpetas H. Seljamaa koos oma sõbra ahvipärdikuga, jagades noortele elutarkusi. Läänemaa Lihula Päästkeskus demonstreeris tuletõrjeautot. Järgenes vestlus, miks ja kuidas tekib tulekahju ning millised peaksid olema ettevaatusabinõud. Saue vahetuses osales esmaabikoolituse läbiviija RahvaKoolitus-Elust – Mare Liiger.

Laste ja noorte kriisiprogrammi külalised olid näitusekoer (dobermann) oma perenaise Enekeniga; trummishow andis pereansambel Kirss'n'Garden; viidi läbi kohalik TV 3 saade „Võta või jäta”.

Pelgulinna vahetust külastasid külalislektorid Kalev Pihl ja Anto Veldre, käsitletud teemas keskenduti Interneti turvalisusele. Noortega käis vestlemas Riigikogu liige Taavi Rõivas ning täismahus töötoad viis läbi Kaitseliidu Värbamiskeskus. Vahetust külastas Nele Mets Euroopa Noorte Eesti büroost, tutvustades noortele võimalusi projektidega liituda ning neid ka ise algatada ja läbi viia.

Viimane laagripäev

Tagasiside laagrilistelt: „Seljakott” on väga tore mäng, mis meeldib. Igaüks sai seljale paberilehe ja kõik, kes soovisid, võisid sinna midagi kirja panna. Reegel – kirjutada tohtis ainult head

Türi vahetuse laagriliste tegemistest valmis film. Osa laagrilistest sai mälestuseks CD, kuhu on

jäädvustatud pildid ühistest tegevustest. See annab vanematelegi väikese ülevaate laste laagripäevadest.

Kuuldu-nähtu kohta toimusid viktoriinid, parimaid auhinnati diplomite ja maiustustega. Lapsed löid kõigil üritustel aktiivselt kaasa, ühed esinejana, teised žüriiliikmena, kolmandad pealtvaatajana. Viimasel päeval sai iga laagrilaps osalemise eest tunnistuse ja šokolaadimedali.

KURGJÄRVE SPORDILAAGER

Kurgjärve Spordilaager asub Võrumaal Rõuge vallas kahe ilusa järve vahel. MTÜ Nõmme Spordiklubi on 2009. aasta 1. septembriks korraldanud Kurgjärve Spordibaasis 12 laagrivahetust.

Nii talve- ja kevadvahetused kui ka 10 suvevahetust on möödunud hästi – sportlikult ja tervislikult. Laager töötas spordilaagrina, kus osalesid sportlased erinevatest klubidest Tallinnast, Keilast, Tartust, Pärnust, Kadrinast, Parksepast, Alutaguselt, Võrust jne. Igas vahetuses oli kuni 200 sportlast. Eriti populaarsed olid juuli- ja augustikuu laagrid, kus harjutasid kergejõustiku-, ujumis- ja suusatamisrühmad.

Kõigis vahetustes töötasid laagris huvijuht, arst ja ujumisinstruktor. Huvijuhi eestvedamisel oli sisustatud noorte vaba aeg. Õhtuti toimusid

JAANIMÄE SPORDILAAGER

Jaanimäe Spordilaager tegutseb Võrumaal Haanja vallas Jaanimäe külas Võru Spordikooli Jaanimäe Õppe- ja Spordibaasis. Õppe- ja spordibaas kuulub Võru linnale ning on Võru Spordikooli hallata. Baas on käigus aasta ringi, seega toimuvad spordilaagri vahetused seal nii talve- kui suvevaheajal. Laager kasutab ~ 1,5 ha õppe- ja spordibaasi territooriumist, kus paiknevad kõik vajalikud hooned ja spordirajatised.

Spordilaager on mõeldud Võru Spordikooli õpilaste suve- ja talvevaheaegade sisustamiseks, õppe ja treeningute mitmekesistamiseks. Laagri kasvatajad on Võru Spordikooli treenerid-õpetajad ning abikasvatajad üliõpilased, kooli endised õpilased.

Kontaktandmed:

Lastekaitse Liidu Lastelaagrite OÜ
Pivarootsi Õppe- ja Puhkekeskus
Pivarootsi küla
Hanila vald
90126 Läänemaa
Tel 472 9591; 507 6021
pivarootsi@lastekaitseliit.ee
www.pivarootsi.eu
Katrín Kadakas

mälumängud, viktoriinid, isetegevus, erinevad turniirid, diskod jne.

Laagris ei juhtunud suuremaid õnnetusi ega pahandusi režiimi rikkumise pärast. Oli tavaline vihmane ja sportlik suvi.

Nõmme Spordiklubi korraldab laagreid ka kevad-, sügis- ja talvevaheajal.

Kontaktandmed:

MTÜ Nõmme Spordiklubi
Külmallika 15a
12617 Tallinn
Tel 671 8544; 505 5143
nommespordiklubi@hotmail.ee
Juhan Anupõld

2009. aasta laagrivahetused toimusid 2.–7. jaanuaril ning 6. juulist kuni 15. augustini. Vahetused on 6-päevased, ühes olevate õpilaste arv on 10–30.

Laagri põhitegevus on sportlik treening: jaanuaris suusatamine ja suvel jooks, suusaimitatsioon, matkad, orienteerumine, pallimängud, laskmine, ujumine. Laskesuusatajad treenisid laskmist Haanja Spordi- ja Puhkekeskuse lasketiirus. Rullsuusatamiseks kasutati Võru-Kubija Tervisekeskuse rollerirada, Haanja kergliiklusteed ning Võru–Haanja maanteed. Ujumaskäidi spordibaasist 2 km kaugusel asuvas Üvvärjärve uuendatud ujumiskohas ja 4 km kaugusel olevas Kurgjärve Spordibaasi ujulas. Kõigi

laagrivahetuste õpilased aitasid spordibaasile kütet varuda ja suusaradasid puhastada.

Ühele päevale laagrivahetuse jooksul oli plaanitud vanemate külastamine. Lastevanemad osalesid koos laagrilistega sportlikes mängudes ning nautisid päeva lõpus saunamõnuseid.

Tantsuõhtuid korraldasid-sisustasid lapsed ise.

Haanjamaa kauni looduse keskel asuv Jaanimäe Spordilaager on mõnus paik, kus õpilased saavad

veeta meeldivalt vaba aega ja tervistavat puhkust, tegeldes ka meelisspordialaga.

Kontaktandmed:

Võru Spordikool
Kreutzwaldi 16
65609 Võru
Tel 782 1225; 503 3447; faks 782 1166
spkool@voru.ee
Mati Ojandu

TALLINNA HUVIKESKUSE KULLO KAREPA NOORTELAAGER

Huvikeskuse Kullo Karepa Noortelaager asub Lääne-Virumaal Vihula vallas mere kaldal, kus on ilus liivarand ja männimets. Suvel töötab laager 1. maist kuni 30. oktoobrini ning voodikohti on 120; talvel on neid kuni 40.

Laagrilised elavad köetavates neljakohalistes mugavates palkmajades. Peamajas on köök, söögisaal, seminariruum ja väike kohvik. Laagris on meditsiinitöötaja ja vetelpäästja.

Suvel on välitegevusi võimalik korraldada kõlakojas, mängu- ja spordiväljakutel, suures telgis ning rannas.

Karepa Noortelaagris toimusid 2009. aasta suvel põhiliselt Huvikeskuse Kullo huviringide suvised õppelaagrid, kuid ka rahvusvaheline laager ja mitu puhkelaagrit.

Rahvusvaheline noortelaager

See on traditsiooniline Karepa laagrisuve avalaager. Programm oli mitmekesine: korraldati erinevaid spordiüritusi, maastikumänge, lõkkeõhtuid, viktoriine, stiilipidusid jm. Kunstitöötubades said noored tegelda käelise tegevusega.

Tantsulaagrid

Tantsuansambel Sõleke oli laagris kaks vahetust. Lastel oli hea võimalus tutvuda eri vanuserühmade tantsijatega, kellega tavatreeningutel ei kohtuta. Õpiti uusi tantse ning töötati ühiselt õpikodades. Peale tantsimise peeti orienteerumismänge, tehti jalgsimatku loodusesse, korraldati rebaseks ristimine, ehitati liivaloss ja tehti palju muud põnevat.

Kati Tantsustuudio laager

Tantsustuudio traditsioonilises suvises treening- ja puhkelaagris pöörati erilist tähelepanu aktiivsele liikumisele ning tantsule. Enamik ajast kulus sel aastalgi treeningutele. Laagri vältel valmistati ette tantsulavastus, millega esineti lõpuõhtul. Lõpuetenduse lavastasid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia koreograafia eriala üliõpilased.

Muusikalaagrid

Muusikalaagreid oli sel suvel kolm vahetust: lastekoori Raduga, tütarlastekoori Ellerhein ning mudilaskoori Ellerhein oma. Päevade esimene pool pühendati laulude harjutamisele, õhtupoolikuti aga toimusid ühisüritused, võistlused, orienteerumismäng, matkad ja ekskursioonid. Õhtuti olid meelelahutusprogrammid, lõkkeõhtud mere ääres ning kontserdid. Tütarlastekoori Ellerhein laager lõppes kontserdiga Karepa kultuurimajas.

Loovuslaager

Selle korraldas MTÜ Tallinna Noorsootöötajate ühendus „Linn Noortele”. Toimusid erinevad sportmängud, meisterdamised, lavastused ja mõttemängude turniirid. Eriline tähelepanu oli suunatud laste loovuse ja fantaasia arendamisele.

Loovuslaagrit külastas mitmekordne rendžü MM-i finalist Stefan Karlsson Rootsist, kes viis kahe päeva jooksul läbi gomoku simultaane.

Teatriculaager

Tallinna linna erinevate kooliteatrite laagris toimusid etüüdide-, kehakooli-, hääle- ja lavakõne-

treeningud. Külastati R. Sagritsa kodumuuseumis toimunud *performance*'id.

Mõttemängude laager

Huvikeskuse Kullo mõttemängude laagris toimusid treeningud ja välkturniirid rendžus ning gomokus.

Kunstilaager

Kunstilaager sisustas aega kaunite loodusvaadete maalimise ja joonistamisega. Valminud töödest korraldati näitus, millega said huvilised tutvuda Huvikeskuses Kullo 03.09.–15.10.2009.

NOORTELAAGER VIKING-TIIGRID

Noortelaager Viiking-Tiigris asub Lääne-Virumaal Vihula vallas Võsul. Laagrikompleksi kuulub külalistemaja 130 lapsele koos söökla, seminariruumi, diskosaali ning lastebaariga. Sel aastal valmisid kaks palkmaja 16 laagrilisele, suur saun ja piljardiruum.

2009. aasta suvel korraldati 8 vahetust. Kokku osales laagritegevuses 759 noort.

Laager oli sportliku suunitlusega, mängiti jalg-, korv-, võrk- ja rahvastepalli ning lauatennist, käidi meres ujumas. Sportlastest osalesid siin võimlejad SK Trefoilist kahes vahetuses, jalgpallurid Legioni jalgpallklubist ning klubi Jetti hokipoisid. Koos noorte sportlastega olid laagris tavanoores mitmelt poolt Eestist, paljud Lääne- ja Ida-Virumaalt.

Tavakohaselt peeti eri spordialadel nii individuaalseid kui ka rühmadevahelisi võistlusi. Suvi oli üldiselt soe, samuti meri. Seega said noored palju ujuda.

Rühmadel olid igapäevased muusikatunnid, esi- neti laulu- ja tantsukonkurssidel ning karaoke- võistlustel. Ürituste plaan oli mitmekesine, et

Tallinna Kanutiaia Noortemaja laager

Seekordne laager oli teatrisuunitlusega. Proovid vaheldusid mitmekesise kultuuri- ja spordiprogrammiga.

Kontaktandmed:

Tallinna Huvikeskus Kullo
Mustamäe tee 59
10621 Tallinn
Tel 664 6105; faks 664 6101
kairi@kullo.ee
www.kullo.ee
Kairi Kaugema

rahuldada kõige erinevamate huvide ja maitsetega laste ja noorte vajadusi. Õhtuti toimusid ülelaagrilised üritused: viktoriinid, isetegevuskontserdid, diskod, kus pandi proovile kõigi laagris osalejate võimed.

Iga laagrivahetuse lõpus peeti meele ühistegevuse aktiivseimaid ja spordivõistluste parimaid, keda autasustati laagrisärkide, embleemide, tordide ja maiustustega. Kuna osalejaid oli kogu Eestist, oli noortel võimalus leida uusi sõpru ning avardada teadmisi oma riigi geograafiast. Kõik laagris osalenud said juurde palju uusi kogemusi.

Pilte ja videot saab vaadata meie koduleheküljelt.

Kontaktandmed:

Eevardi 5
13516 Tallinn
Tel 646 3395; 552 2377; 520 9442
Tel 323 8521 (laagris)
tallinnatiigris@hot.ee
www.vikingtiigris.ee
Boriss Petrov

NOORTELAAGER RELVO SPORT

Noortelaager Relvo Sport tegutseb Lõuna-Eesti kaunis looduses Leevi oja kaldal. Mänguväljakud on laagri territooriumil kogu aeg kasvatajale nähtavad ning lastel on võimalus pidevalt harjutada korvpalliviskeid, noolte täpsusviskeid, mängida sõbraga tennist või sulgpalli. Lapsed saavad kasutada erinevaid spordivahendeid: palle, hüpitsaid, lendavaid taldrikuid, viskemänguvahendeid, petangikuule, rõngaid jne. Laagri kõrval on metsapark, kus on Saverna terviserada. Laagrilised käivad terviserajal jooksmas ja pikemal rajal matkamas ning korraldavad jooksu-, orienteerumis- ja maastikumänge.

Päevaplaani järgi toimuvad kolm korda päevas ühised organiseeritud tegevused, mis on eri vahetustes olnud erineva eesmärgiga. Lastel jääb ka vaba aega, et üksteisega sõbruneda ja mängida. Nii tubades kui ka üldkasutatavates ruumides saab telerit vaadata. Siseruumides püüame hoida rahu ja kultuurselt käituda, samal ajal on väljas võimalik joosta ja rabelda, elada end välja teisi segamata.

Siseruumides saab mängida koroonat, lauatennist, malet, kabet ja teisi lauamänge. Korraldame turniire ning õpime mängima, mängime ka võitja lauas. Kättesaadavad on joonistamis- ja kunstitarbed.

Noortelaagris Relvo Sport käis 2009. aasta laagrihooajal 195 last tavatuusikuga ning 37 erivajadustega last sotsiaaltuusikuga. Laagripäevi oli kokku 1756.

Talvelaagris nauditi suusatamist ja viidi läbi erinevaid teatevõistlusi, Otepääl käidi kummide peal mäest alla sõitmas. Külastati Tartu veekeskust. Õhtuti toimusid huvitavad tegevused saalis ja ka õues.

Kevadlaager oli kunsti-, käsitöö- ja loodussuunitlusega. Erinevatel matkadel õpiti kaardiga liikumist ning korraldati orienteerumismänge. Laagri lahutamatu osa olid õhtused mõttemängud ja isetegevus, samuti loodusteemaline viktoriin.

Suvel korraldati sportlik ajaviitelaager, spordi-, keele-, kunsti- ja hea tahte laager ning teatri- ja kunstisuunitlusega laager. Meile olid oodatud ka huvirühmad.

Ajaviitelaagri peamised tegevused olid erinevate spordialade tundmaõppimine, sportliku eluviisi propageerimine ja lahtiseletamine ning kõik laagri juurde kuuluvad tegevused. *Kunstilaagrit* juhtisid suurepäraseid kunstiõpetajad ning selle tulemusel valmisid ehted, keraamilised tassid, siidimaali pildid, looduslikest materjalist seaded, õnnitlus- ja tähtpäevakaardid jne. Veel mängiti, matkati ja ujuti nii palju, kui vähegi võimalik.

Kasvatajad olid tublid ja kohusetundlikud, saades oma ülesannetega hästi hakkama. Kogu laagriperioodi jooksul ei olnud mingeid märkimisväärseid probleeme.

Noortelaagri Relvo Sport laagrisuve võib pidada kordaläinuks. Kohtumiseni järgmisel aastal!

Kontaktandmed:

Relvo Sport Motell OÜ
Valgjärve vald
63401 Põlvamaa
Tel 797 4413; 5340 3523
relvosport@yahoo.com
Saima Värton

VIHASOO NOORTELAAGER

Vihasso Noortelaager asub Harju maakonnas Tammispea külas. Eesmärk on pakkuda noortele mitmekülgset loominguulist ja kasulikku tegevust, võimalust veeta oma koolivaheaeg sisukalt.

Vihasso Noortelaager korraldas 2009. aastal 13 vahetust: üks kevadel ning 12 suvel, igähees 70 laagrulist.

Laagris on kindel päevakord, millega kõik on harjunud. Toitlustatakse viis korda päevas. Vahetuse lõpus on tavapärase pidulik bankett, kus kõik laagrilised saavad tänukirja.

Meil töötavad pedagoogid, noorsoo- ja sotsiaaltöötajad, kellel on noortelaagri kasvataja tunnistus. Kahes vahetuses seisid meie kasvatajatega kõrva vabatahtlikud välismaalt.

Kõik vahetused olid erineva suunitlusega, nii et noored said valida vahetuse oma huvide järgi. Alati toimus ka traditsiooniliste huviringide töö:

- käeline tegevus (kipsist meisterdamine, sõbrapaela punumine jne);
- loovtegevus (tantsimine, lavakõne, lavaline liikumine, miimika);

PAUNKÜLA SPORDI- JA NOORTELAAGER

Paunküla Spordi- ja Noortelaager asub Harju maakonnas Kõue vallas.

MTÜ Audentese Spordiklubi jätkas 2009. aastal oma põhikirja järgi Paunküla Spordi- ja Noortelaagri tegevust.

2009. aastasse mahtus sportlikku tegevust nii lastele kui noortele. Suures osas viibisid laagris oma spordiklubi kasvandikud. Juba aastaid on laagreid korraldanud Kadrioru maleklubi. Peale nende said siin olla MTÜ Taimaut, spordiklubi Liibela, jalgpalliklubi Nõmme Kalju ja Eesti Muaythai Liidu sportlased.

Ilusate ilmadega tehti õhtuti lõkke ääres kokkuvõtteid päevast, anti diplomeid ja meeneid.

- loodushuviliste tegevus (Lahemaa rahvusparki taime- ja loomariigiga tutvumine);
- sporditegevus.

Uue asjana lisandusid:

- meeskonnamäng „Suur väljakutse“;
- Loksa ujula kasutamine.

Kuna Vihasso Noortelaager asub Lahemaa Rahvusparkis, kasutame kohalikke matkaradu ja korraldame ka ööbimisega matku. Sellel aastal toimusid kõikides vahetustes väljasõidud Kobrarajale.

Kontaktandmed:

MTÜ Noortekeskus Vihasso
Kärberi 56–38
13815 Tallinn
Tel/faks 660 3014; 505 9342
vihasso@hotmail.ee
www.vihasso.ee
Irina Djatšenko

Koostöös Päästeametiga korraldati ühes vahetuses lastele tuleohutuse alane õppus. Laagrilised said tulekustutiga tuld kustutada, tutvuda Kose Päästekomando tuletõrjeautoga ning vaadata õppefilmi.

Kontaktandmed:

MTÜ Audentese Spordiklubi
Tondi 84
11316 Tallinn
699 6572; 50 41370
peeter.tishler@audentes.ee
Peeter Tishler

URUMARJA NOORTELAAGER

Urumarja Noortelaager asub Pärnumaal Tori vallas Pärnu jõe kaldal. See pakub meelelahutuslikku ja sportlikku tegevust 7–15-aastastele. 2009. aasta suvel oli 8 laagrivahetust, igäühes 150 last. Oli vahetusi, kus soovijaid oli rohkem.

Tegevus toimub rühmades, igas 10–15 laagrilist. Tegevust juhivad erialakoolituse läbinud kasvatajad. Peale rühmategevuse korraldatakse ülelaagrilisi üritusi: matku, maastikumänge, sportlikke üritusi, lauluvõistlusi, viktoriine, vee-mänge, traditsioonilist kiviujumist, asfaldijoonistuste tegemist, filmide vaatamist jne.

Kõige rohkem meeldivad lastele õhtused üritused. Et need laagrilistele meelepärasemaks teha, on tööle võetud huvijuht, kes aitab kasvatajatel õhtuseid üritusi ette valmistada. Toimused näidendite esitused, *playbox*, tsirkus, tantsumaraton, *moeshow*, laagrimissi ja -misteri valimine jne. Selgi suvel said noored proovida kiikingut.

Peale ülelaagriliste ürituste käidi Pärnu Tervise-paradiisis ujumas ja paatidega sõitmas.

TUKSI SPORDI- JA PUHKELAAGER

Tuksi Spordi- ja Puhkelaager asub looduskau-nis kohas Läänemaal Noarootsi vallas. Metsaga ümbritsetud laagriterritoorium, lähedal asuv liivarannaga meri ning soodne kaugus Haapsalust ja Tallinnast on meile alati toonud n-õ täismaja.

2009. aastal korraldati 6 laagrivahetust, millest võttis osa 606 last. Vahetuste sisu oli tavapäraselt sport. Laagrilisi oli eri spordiklubidest ja -kooli-dest. Aladest olid esindatud korvpall, kergejõus-tik, jalgpall, vehklemine, võimlemine, ujumine, tantsimine.

Aastate jooksul on välja kujunenud palju selliseid üritusi, mis on saanud juba traditsiooniks: dis-kod, lauluvõistlus, reklaamikonkurss, karneval, tantsukavade konkurss, lendgolf, maastikumän-

Vihmastele ilmadele vaatamata suudeti siiski korraldada kõik kavas olnud üritused. Püüame igal aastal teha midagi uut – selle aasta „Lau-lulahing” sujus suurepäraselt. Et laps massist eristuks, korraldati talendijaht. Leidsime väga palju andekaid. Kõik need tegevused andsid neile enesekindlust, mida oli kohe märgata.

Laagrisuve eesmärk on „Terves kehas terve vaim”.

Laager täitis oma ülesande, andes noortele või-maluse olla linnaelust eemal, nautida kaunist loodust ning õppida seda hoidma ja hindama.

Kontaktandmed:

Tori vald
86801 Pärnumaa
Tel 447 4038; 5564 6874
urumarjalaager@hotmail.ee
Tiia Lindmaa

gud, teatevõistlused, matkad, rannajooks jpm. Olenevalt rühmadest peeti erinevaid spordivõist-lusi ja turniire ning üldine olümpia. Korraldati ka XV minikorvpallifestival.

Laste ja treenerite tagasiside laagrite kohta oli väga positiivne. Kohtumiseni Tuksi mändide vahel!

Kontaktandmed:

OÜ Haapsalu Linna Spordibaasid
Lihula mnt 10
Haapsalu
Tel 474 5061; 506 5688
tarmo.tuisk@spordibaasid.ee
Tarmo Tuisk

RANNAPUNGERJA NOORTELAAGER

Tallinna NNKÜ-NMKÜ Rannapungerja Noortelaager asub Ida-Virumaal Tudulinna vallas Lemmaku külas kauni Rannapungerja jõe kaldal. Korraldame laagrivahetusi lastele vanuses 7–16 aastat, olenemata nende haridustasemest, keelekasutusest, usutunnistusest või materiaalsest olukorrast peres. Pakume huvitava programmi litsentsi omavate kasvatajatega, maitsvat ja tervislikku toitu ning looduskaunist keskkonda.

2009. a suvel korraldati 8 laagrivahetust, millest võttis osa 288 noort.

I vahetus – „Lotte”

Laagrivahetus 7–9-aastastele lastele, kellele meeldib koos seigelda ja teha iga päev midagi laheda.

Koos Lottega otsiti aaret, võisteldi rammukatsutamises, joosti võidu, osaleti kostüümishow's ning leiutati põnevaid asju. Auhindadeks olid Lotte tooted, laagri lõpus said kõik osalejad mälestuseks Lotte kujundusega T-särgi ja haaravad fotod laagripäevadest.

V vahetus – „Õppelaager”

Ka suvel võib õppida, kui seda tehakse koos sõprade ja toredate õpetajatega ning laagrikeskonnas. Rannapungerja Noortelaagris õpitakse juba teist suve matemaatikat, eesti keelt ja inglise keelt ning väga edukalt.

Järjekordne õppelaager toimus augustis ja oli mõeldud 8. klassi lõpetajatele, kes soovisid ennast täiendada, et edukalt sooritada põhikooli eksamid. Lõbusate ja heatahtlike õpetajate valvsa pilgu all toimusid tunnid 3 korda päevas, pärastlõunal tegid kõik koos koduseid ülesandeid.

Õhtuti toimusid arendavad ja palju nalja pakkuvad *show*'d ja eeskavad. Lauldi karaoket, tantsiti erinevates tantsustiilides, meisterdati vägevaid kostüüme.

Aega jäi ka spordile: selgitati välja parim kümnevõistleja, peeti lahinguid rahvastepallis ja tehti maastikumäng.

Laager lõppes teadmiste kontrolliga, mille edukal läbimisel said kõik osalejad vastava tunnistuse. Lõpuks toimus aga tõeline eesti pulm.

Laagrivahetused toimetulekuraskustega peredest ja õpiraskustega lastele ning lastekodulastele

Nendes vahetustes osalesid lapsed Ristiku Põhikoolist ning lastekodulapsed mitmest Eesti lastekodust. Korraldati rohkesti vestlusi ja ühisringe, kus põhiteemad olid narkomaania, alkohol, perevägivald. Laagri põhieesmärk oli lastele näidata, et neist hoolitakse, et nende tulevik on nende enda kätes.

Suvi 2009 möödus Rannapungerja Noortelaagris huvitavalt, jäädes osalejatele tänu väga tublidele kasvatajatele kauaks meelde.

Kontaktandmed:

Tallinna NNKÜ-NMKÜ
Roosikrantsi 11
10119 Tallinn
Tel 631 3004; 510 1650
tea@ymca.ee
www.rannapungerjalaager.ee
Tea Jõgel

MÄE-KÄÄRAKU NOORTELAAGER

Mäe-Kääraku Noortelaager asub Võrumaal Haanjas ning tegutseb põhiliselt suvel. Juba 1973. aastast on selle peamised asukad olnud aktiivselt sporti tegevad noored. Laagreid on korraldanud ja vahetusi komplekteerinud Tartu Spordiselts Kalev. Viimastel aastatel on meil õnnestunud suvelaagrit pidada vähemalt 6 vahetuses, kokku keskmiselt 450 noort (60–70 laagri-ist vahetuses).

Laagri üldterritoorium on 7,1 ha. Kompleks koosneb kahest puithoonest (personalihooone ja söökla), võimlast (540 m²), saunast ning 13 kämpingumajast. Noortele ööbimiseks mõeldud kämpingumajad on möbleeritud ja neis on 5–6 kohta. Kasutusel on elektriküte. Laagrilisi toitlustatakse eraldi asuvas sööklamajas. Toitu valmistavad professionaalsed kokad. Kõigis vahetustes on tagatud arstiabi, aga õnneks ei ole seda palju vajatud.

Laagris tehakse palju sporti, matkatakse ja ollakse vabas looduses. Mäe-Kääraku laagris on oma saal, kus saab mängida võrk- ja korvpalli. Laagri territooriumile on rajatud kaks rannavõrkpalliväljakut ning jalgpalliväljak. Vahetused komplekteerime peamiselt Tartu linna ja maa-

konna spordiklubide õpilastest. Tavapäraselt jätkub meil piisavalt ka spordivälist tegevust.

Aastaid on Mäe-Kääraku laagris kohtunud tegevspordlastega. Laagrit on külastanud korvpallimeeskonna Tartu Ülikool/Rock sportlased ja treenerid, Eesti parimad karatekad, kergejõustiklane Aleksander Tammert jt. Peale laste ja treenerite on laagri personal kaasanud viimastel aastatel ürituste korraldamisse ka lapsevanemaid. Ühiselt on käidud lähedal asuvas Suure Munamäe vaatetornis. Huvitavad on olnud kohtumised samas piirkonnas tegutsevate projektlaagrite noortega.

Mäe-Kääraku Noortelaagri suurimad plussid on ilus loodus, ujumiseks väga sobiv järv ja rahulik keskkond.

Kontaktandmed:

Tartu SS Kalev
Turu 8
51014 Tartu
Tel 501 5825
raido@kiirtee.ee
www.tartukalev.ee
Raido Mägi

KOTKA NOORTELAAGER

Kotka Noortelaager asub looduskauni Lahemaa Rahvuspargi territooriumil. Suvepuhkus koosneb siin erinevatest programmidest vaheldusrikka temaatikaga.

Programm „*Intellektuaalne ralli*” võimaldas lastel laiendada oma oskusi. Selle käigus sai osa võtta matemaatikaringist, arendada loogilist mõtlemist, koostada ja lahendada ristsõnu, osaleda lauamängudes. Peale selle võisteldi spordivõistlustel ning maastikumängus, turniiril „Mis? Kus? Millal?”, teadusviktoriinil ja lõppvõistlusel „Targad ja targakesed”. Kõik hõlmas tegemisi ja mängu, mis aitasid arendada loogilist mõtlemist ning intellektuaalseid ja loomevõimeid. Lapsed osalesid sellistes üritustes nagu „Märgid matemaatikas”, maleball, merelahing, Pythagorase liit, „Kohus nulli üle”, „Akadeemia seiklused”.

Vahetus „*Indiaanlased*” oli üles ehitatud ajaloolisele-geograafilisele „reisile” lemmikraamatute ja kinokangelaste radadel. Seal olid Metsiku Lääne indiaanlased ja nende kohtumised nn kahvanägudega, J. Londoni ja F. Cooperi kangelaste seiklused, kunagised avastusretked. Korraldati viktoriin seiklusjuttudest, toimusid erinevad rännakud ja matkad, millest hiljem tehti kokkuvõtteid. Aega leiti ka sportimiseks.

Järgmine vahetus oli „*Suvine TV kanal*”, kus lastele pakuti võimalust avastada oma loominguulist potentsiaali ja osaleda telekanali Kotka Öö-TV töös, tehes ja näidates uudiseid, meelelahutusprogrammi, saateid tervise ja spordi propageerimisest, muusikavideoid ja reklaame. Viidi läbi estraaditähtede, dekoraatorite, grimeerijate, telestsenaristide ja kriitikute konkursse, loomin-

gulised mängud „Rüütlid”, „Raamatukogu” ja KVN. Samuti toimusid spordivõistlused.

Programm „Hoolwood”. Ka selles vahetuses oli võimalus näidata-arendada oma loomingulisi võimeid. Iga laps sai valida endale sobiva huvitegevuse: võtta osa kinostudio ja muude loominguliste töötubade tegevusest, kirjutada filmistsenaarium, panna end proovile näitleja, režissööri või operaatorina, teha filmile helikujunduse või osaleda saatejuhtide, dekoraatorite või modelleerijate konkursil. Vahetuse jooksul tegeldi ka spordiga.

Programmis „Meresõlm” arendati põhiliselt sportlikke võimeid, õpiti tundma merematemaatikat, arendati turistile vajalikke oskusi. Osaleda sai turismiga seotud mängudes ja võistlustel, nagu mereregatt, asustamata saare kangelane, piraaditurniir jt nii loomingulistel kui sportlikel võistlustel.

Vahetuses „Suured sõidud” püüti laiendada laste geograafia-alaseid teadmisi, arendada sportlikku vormi mänguga „Meresõit ümber maailma”, kus ekipaažid suundusid virtuaalsetele reisidele maailma erinevatesse paikadesse tutvustamaks sealsete rahvaste kultuuri ja traditsioone.

Korraldati erinevaid võistlusi ja mängu, nagu „Üheksas laine”, „Merelähing” ning lõpukontsert „Maailma atlas”.

TAEVASKOJA NOORTELAAGER

Taevaskoja Noortelaager asub Põlva maakonnas 8 km kaugusel maakonnakeskusest. See paikneb kauni Ahja jõe ürgoru, legendiderohke Suure ja Väikese Taevaskoja naabruses.

Taevaskoja Noortelaager on Eesti üks kõige omäolisemaid. Esimesest tegutsemisaastast (1995) oleme noortele pakkunud haaravaid tegevusi ning neid mitte ainult lõbustanud, vaid ka märkamatult õpetanud – näiteks kanuu-, parve-, tõukeratta- ja jalgsimatkadade seiklus- ning meeskonnamängude, kaljuronimise ja seiklusraja kaudu.

Noortelaagri deviis on „Elamusterohkelt läbi suve!”.

Taevaskoja Noortelaager korraldas 2009. aasta suvel 7 seiklusrikast ja elamusterohket vahe-

Programmis „Tähesadu” said lapsed arendada oma kunsti-, muusika- ja näitlemisoskusi. Nime-tusega „Staaride vabrik” korraldati moeshow disaineritele, modelleerijatele, DJ-dele. Nagu igas vahetuses, sai ka siin tegelda spordiga ning osaleda võistlustel.

Vahetuses „Euroklubi” said lapsed osa võtta diskussiooniklubist, väljendades oma mõtteid ning seisukohti põlvkonda erutavatest tõsis-test ja ka naljakatest probleemidest. Korraldati ökoloogiliste plakatite konkurs „Hoiä oma kodu”, täiendati teadmisi kodukohast, omandati teoreetiliselt matkatarkusi ning hiljem realiseeriti neid matkaradadel. Loomulikult osaleti traditsioonilistel spordivõistlustel ja loomingulistel konkurssidel.

Kontaktandmed:

Tallinna Skautide Rühm Tiigid
Kärberi 27–91
13918 Tallinn
Tel 635 5553; 56 354 552
galina_j@yahoo.com
Galina Jarotskaja

tust, kus viies osalesid 8–14-aastased ning kahes vahetuses 10–17-aastased noored.

Laagripäevad on sisustatud põnevate ja arendavate tegevustega, et pakkuda noortele sisukat ning mälestusterohkeimat suve. Hommikupoole osaletakse erinevatel matkadel, nagu jalgsimatk Ahja ürgoru maastikukaitsealal, tõukerattamatk mööda läheduses asuvaid matkaradu, kanuu- ja parvematk Ahja jõel; tegeldakse kaljuronimisega ning mängitakse meeskonnamänge. Päevased üritused on sisustatud orienteerumise, maastikumängude, seiklustegevuste, teatevõistluste, pallimängude ja rühmatöös osalemisega. Õhtuti korraldavad nii noored kui ka kasvatajad temaatilisi üritusi/diskosid, nt Taevaskoja kuulsuste gala, laagripulm, tantsuüritused, talendijaht,

moeshow, Taevaskoja televisioon, filmiparoodiad, jalgpallishow, teatri- ja muinasjutuõhtu, Eesti-teemaline päev laulu- ja tantsuetteastetega ning Taevaskoja Agnese ja Gabrieli valimine lõpuõhtul. Igas vahetuses korraldame noortele bussiekskursiooni, kus külastame Otepää Seiklusparki ja Otepää linna, ujume Palo järves.

Taevaskoja Noortelaager teostas edukalt laagrisuvele 2009 seatud eesmärgid. Noortele mõeldud tegevused järgivad kindlat eesmärki kasvatada osalejates eneseusku, meeskonnavaimu ja vastutustunnet ning otsustus-, suhtlemis- ja analüüsimisvõimet. Meie õpetame seda kõike seikluslike elamuste kaudu.

PIIRI SPORDILAAGER

Piiri Spordilaager asub Valgamaal Sangaste vallas. 2009. aasta laagrisuvest võttis osa 650 last ja noort. Spordiklubidest olid esindatud Katleri Taekwondoklubi, Tantsuklubi Palestra, Kotree Spordiklubi, spordiklubi RIM ja paljud teised. Esimest korda osales Piiri laagrielus 65 WAF-laulukooli õpilast. Põnev oli ka tantsu- ja foto-laager, kus peale tantsutreeningute oli võimalus tegelda fotograafiaga.

Suvel saavad noored laagris kasutada võrk- ja korvpalliväljakuid ning spordisaali, et mängida lauatennist ja võimelda. Kääriku Spordibaasis käiakse kergejõustiku- ning jalgpallivõistlustel. Ujuda saab 1,5 km kaugusel asuvas järves. Iga laagrivahetus võib kaks korda kasutada Pühajärve ujulat ja saunu. Peale mainitud sportimis- ja vaba aja veetmise võimaluste pakuti uute

Suur tänu kõigile laagrilistele, kasvatajatele ja matkajuhtidele toreda seiklusliku laagrikorralduse eest. Uute põnevate kohtumisteni järgmisel suvel, kui tähistame Taevaskoja Noortelaagri 15. sünnipäeva!

Kontaktandmed:

Neitsikoopa tee 3
Taevaskoja
63202 Põlva maakond
Tel 5307 4155
laager@taevaskoja.ee
www.taevaskoja.ee
Liis Proos

baasidena Keeni ja Sihva kooli värskest remonditud spordisaale. Esmakordselt said kõik noored proovida palju emotsioone tekitanud Väikesel Emajõel seilavat parvesauna.

2009. aasta laagrisuvi Piiril oli igati tegus ja vahva kõigile.

Piiri Spordilaagris toimuvad ka sügis-, talve- ja kevadlaagrid, millest võtab ühtekokku osa umbes 350 koolinoort.

Kontaktandmed:

Kotree Spordiklubi
Erika 5a
10416 Tallinn
Tel 660 3009; 5698 8509
Karin Pops

MADSA PUHKEKÜLA

Madsa Puhkeküla asub Valgamaal looduskaunil Otepää kuppelmaastikul. 2009. aastal toimus 11 laagrivahetust, kus osales kokku 265 last. Laagrite sisu on traditsiooniliselt sport. Laagri-lisi oli eri regioonidest ja spordiklubidest, ent ka mitmetest huvirühmadest ja -ringidest.

Madsa Puhkeküla läheduses on tervise-, tunnetus- ja seiklusrajad. Talvel on võimalus sõita kolmel erineva pikkuse ja raskusastmega suusarajal: 0,9 km, 1,5 km ja 4 km. Kaugele ei jää Kuutsemäe, populaarne vaba aja veetmise paik.

Vahetustes korraldatakse mitmesuguseid üritusi. Õpitakse tundma loodust, peetakse kergejõustiku-, karate- ja ujumisvõistlusi, omandatakse ellujäämistarkusi, käiakse jalgratta- ja

jalgsimatkadel ning osaletakse tantsukoolitustel. Tehakse ka erinevates tehnikates kauneid pilte, mis kõigile vaatamiseks üles pannakse.

Ükski laagrivahetus ei möödu loomulikult meelelahutusosata: toimuvad lõkkeõhtud, esinemised, karaoke jne.

Kontaktandmed:

Kalevi Madsa Puhkeküla OÜ
Arula küla
Otepää vald
67411 Valgamaa
Tel 767 9655; 514 8103
madsa@madsa.ee
Joel Toomsalu

KURTNA NOORTELAAGER

Laager asub looduskaunis kohas looduskaitsealal Kurtna järvede vahel 30 km Kohtla-Järve linnast. 2009. aasta suvel puhkas laagris 992 noort Eesti linnadest ja maakondadest.

Laager jätkab koondprojekti „Noorte tervistav ja arendav puhkus” raames aktiivse vaba aja veetmise populariseerimist. Eesmärk on luua kõik tingimused, et pakkuda noortele mitmekülgset loomingulist ja kasulikku tegevust ning veeta sisukalt koolivaheaega. Kurtna Noortelaagri tegevus on suunatud laste loominguliste, füüsiliste, suhtlemis- ja intellektuaalsete vajaduste rahuldamisele. See laager on koht, kus laps saab suhelda oma kaaslaste ja kasvajatega, olla looduses ja värskes õhus, arendada loovust ning osaleda mitmetes huvitegevustes.

2009. aasta suve laagriteema oli „Kurtna tähelennuk”, mis vahetuste ajal lendab erinevate planeetide ümber. Ühe laagrivahetuse jooksul sukelduvad lapsed muinasjutumaailma, kus osalevad erinevates seiklustes. „Kurtna tähelennuki” põhieesmärk oli sellise atmosfääri kujundamine, kus igast laagrilisest saab muinasjutukangelane.

Selle aasta põhisündmus oli Kurtna Noortelaagri juubel – 60! Ka see oli vahetusi läbiv teema.

Laagris viisid Päästeameti esindajad läbi õppusi. Demonstreeriti, kuidas ohuolukorras käituda.

Huvitav oli ka Neptuni päev, kus külas olid Neptun ja Merineitsi, toimus veekarneval.

Aastaid korraldatakse laagris veevõrkpalli võistlusi ning laagri missi ja misterit valimisi. Viidi läbi väikese talendi konkurss, mis annab noortele võimaluse näidata oma andeid ja oskusi teistele.

Kõikides vahetustes korraldati spordivõistlusi, iga võimalust kasutati ujumiseks.

Laagrilistega töötavad litsentsitud kasvatajad. Nende tööprintsibiidid on koostöö ja ühislooming; initsiatiivi ja eneseväljenduse heakskiitmine; rühma tegevuse organiseerimisel laste huvide ning laagri võimaluste arvestamine; lahkus, hoolivus ja mõistmine. Iga rühmajuht vastutab iga noore elu ja tervise eest. Peale kasvatajate oli tööle võetud huvijuht. Suvel oli laagris tagatud ööpäevaringne arstiabi.

Kokkuvõtteks võib öelda, et laagrisuvi meeldis lastele väga. Kõik püstitatud eesmärgid saavutati!

Kontaktandmed:

Kurtna Noortelaager
Keskallee 19
30395 Kohtla-Järve
Tel 5668 7305
kurtna.laager@kjl.v.ee
www.kurtnanoortelaager.ee
Ljudmilla Šut

KLOOGARANNA NOORTELAAGER

Kloogaranna Noortelaager asub Keila vallas Kloogaranna külas looduskaunis kohas männimetsa all ja liivasel mererannal. 2009. aastal korraldati 8 erineva suunitlusega laagrivahetust, millest võttis osa 845 noort. Suvelaager komplekteeriti nii, et ühes vahetuses osales mitu erinevat lasterühma erinevate tegevustega.

Üheks lemmikuks on lastele kujunenud ujumisaager „Mull”, mille eesmärk on parandada ujumisoskust, vähendada veekartust ning tutvustada veemänge. Nende päevade jooksul oli laagrilistel võimalik koos kahe kasvatajaga käia väikestes 15-liikmelistes rühmades iga päev Keila Tervisekeskuses ujumistreeningutel, mida juhendasid kogunud treenerid. Pärast trenni sai mullivannis ja saunas lõõgastuda, liuelda keerdliumäel.

Kloogaranna Noortelaagris korraldasid laagrivahetuste tegevusi maleklubi „Vabaettur”, Laagri kooli ujujad, Eesti Füüsika Selts, Nõmme Kaks Tuhat, Haapsalu linna lapsed ja „Rattakratt”, „Meero muusik”, Eesti Punane Rist ning „Usk ja religioon”.

Need laagrivahetused olid kindla suunitlusega. Huvitav oli Eesti Füüsika Seltsi korraldatud laager, mis pakkus suurt huvi teadmishimulistele

noortele. Põhiteema oli tänapäeval kasutusel olev olmekeemia. Õpiti füüsika põhiseadusi ja seda, kuidas käituda looduses ning mida teha looduse alahoidmiseks. Tehti palju erinevaid katseid.

„Rattakrati” laager, mida korraldab ühendus Nõmme Kaks Tuhat, õpetas rattaga liiklemist tänaval ja maanteel ning selleks vajalikke liikluseeskirju. Viimasel päeval said laagrilised sooritada eksami nii teoreetilistes teadmistes kui praktilistes oskustes. Edukatele väljastas politsei rattasõiduload.

Kõigis nendes laagrivahetustes korraldati ka tavapäraseid laagriüritusi, nt maastikumänge, palliturniire, teatevõistlusi, viktoriine, lõkkeõhtu koos pulgasaia ja pannkookide küpsetamisega.

Oluline on see, et vabas õhus tegutsemine pak- kus lastele tervistavat ja samal ajal kosutavat suvepuhkust.

Kontaktandmed:

Keila vald
Kloogaranna küla
Tel 654 0845 (noortelaager)
638 0757 (ENTK), 512 9366 (juhataja)
helga.eichen@entk.ee
Helga Eichen

HUVITAVAMAD PROJEKTLAAGRID

FÄN CLABI LAAGER

Fän Clabi laagrivahetused toimusid taas igal suvekuul: juunis Saaremaal, juulis kaks vahetust Otepääl ja augustis Käsmus.

Saaremaa

Kariibi mere piraadid

Ekspeditsioonid Maasi ordulinnusesse ja Angla tuulikute juurde. Küllastasime 1380 aasta vanust viikingite laeva ning seiklesime Suure Tõllu seiklusrajal. Laagris toimus palju vahvaid tegevusi. Meisterdasime piraatide logiraamatuid, aardekarpe. Õppisime patikatehnikas rätikuid siduma ja värvima. Öökinos vaatasime piraatidest filmi.

Osavpiraatide võistlustel toimus palju erinevaid teatevõistlusi, maastikumänge. Kogu päeva kestvas suures maastikumängus otsisime Kariibi mere aardeid. Toimus Tehumardi Cup 2009.

Kuidas hakkama saada erinevates situatsioonides, kui piraadil on päikesepõletus, verine haav või muu esmaabi vajav situatsioon? Seda kõike õppisime, piraadilaeval mängisime ka erinevad situatsioonid läbi. Lõkkeõhtud olid imelised.

Piraadi fänn-poisi ja -tüdruku valimised olid korraldatud väga põnevalt, täiesti uudsete mängude ja võistlustega. Piraadipulm oli erinevate piraadilaeva meeskondade vaheline pidu.

Uskumatu, aga sellest laagrivahetusest jääb meelde ülisoo merevesi. Supelda ja mängida sai selles iga päev.

Otepää

Suvised Limpa-seiklused

Otepää 6-päevane laagrivahetus algas ekskursiooniga A. Le Coqi tehasesse.

Kõik hommikud laagris algasid reipa Limpa hommikvõimlemisprogrammiga. Mängisime hästi palju erinevaid mängu. Mängus „Kaks kanget” ehitasime Limpale kaardimaja, degusteerisime erinevaid jooke, toimusid rammumehe võistlused.

Maastikumäng erinevate fototeemaliste ülesannetega – väga nutikad lahendused armastuse, vabaduse, sõpruse jms teemal. Kuna see on meeskonnamäng, valmis mängu lõpuks tervel laagril üks ühine ülisuur vahva pusle. Limpa aaretejaht oli taas uut moodi. Maailma kõige naljakamad Limpa teatevõistlused Otepää suures staadionil olid ülilähedad. Mängisime veesõda. Toimus maahoki MM. Õppisime matkatarkusi. Jalgpall Limpa moodi – näeb ainult parem või vasak silm eraldi, kuna prillid on lihtsalt niisuguse konstruktsiooniga. Otepää Cup 2009 toimus raskel Otepää kõrgustikul. Täpsusjooksus oli võiduvõimalus kõigil. Otepää Seikluspark oli väga seikluslik. Pidasime maha ka võistlusliku fänn-poisi ja -tüdrukute valimise. Limpa korraldatud laagripulm oli ilus. Laagrielust ei puudunud karaokeõhtugi. Käisime ujumas, küpsetasime pannkooke.

Meisterdamine. Kõigil valmisid väga omanäolised autogrammiraadid. Julgematel õnnestus autogramme saada Eesti suusakondlastelt. Tegime riputatavaid taimepilte.

Meie laagrivahetuse trumpala – pärlimine. See oli fantastiline, millise innuga valmisid osavate käte vahel pardid, koerad, kiilid, elevantid, sõrmused. Võib öelda, et selle ala vaieldamatud profid olid poisid.

Mõõdame maailma läbi oma silmade

Otepää 8-päevane laagrivahetus algas mängude saatel. Avapaugu andis mäng „Aarete jaht”, mille käigus kõik laagrilised tutvusid üksteisega ja said suurteks sõpradeks. Otepää Seikluspark – see on alati oodatud. Uue üllatusena oli võimalus end katapultiga turvaliselt 15–20 m kõrgusele

lennutada! See ei jätnud külmaks isegi pealtvaatajaid!

Talvised alad liulaskmine, kelgutamine, laske- suusatamine – vahva. Nii mõnigi sai neid oma elus esimest korda proovida just suvel 26-kraadises kuumuses. Jooksime täpsusjooksu ning toimus ennastületav õine orienteerumisvõistlus. Ülesanded, mida täitma pidime, olid ootamatud ja põnevad, nii mõnelegi rasked, samas ülimärjad. Aga ka sellistes raskustes aitab meid naer ja lust. Otepää Cup 2009 oli võidukarikat väärt, võistelda oli raske! Ega joosta olnudki hull, maastik oli vaid väga mägin. Ja üle prahi mäng oli ilueedide kõõrdsilmne hoki.

Meie laagri Kilplaste Erna kujunes ikka tõeliseks kilplaste Ernaks. See toimus koostöös sõduritega. Vihma ja müristamise saatel seigelda oma väikese meeskonnaga piki võõraid metsi- niite, seltsilisteks vaid maastikukaart, kompsud ja laagris tuttavaks saanud kaaslased. See ongi eneseületamine, mis jääb meelde.

Sellest laagrivahetusest ei puudunud üks mõnus saun, kuum tinnivesi ja igasugused erinevad spaaprotseduurid. Nii mõnigi noor sai esimest korda harjutada ettevõtluse rasket tööd – kuidas käima lükata oma ilusalong. Toimusid indiaanisuguharude vahelised võistlusmängud, valmisid hispaanlaste kaunistused. Etendati seriaal „Rikas ärimees otsib kaaslast”. Valisime fännpoisi ja -tüdruku. Kindlasti oleme haritumad eesti tantsude osas, oskame neid ka pärast laagrit tantsida. Loomulikult olid meie öödisco'd väga higilõhnalised.

Fännasime koos klubiga Offroud raketibaasis – seda tunnet peab lihtsalt ise tundma. Sõnadega ei ole võimalik sellist ekstreemset seiklust edasi anda. Need hetked jäävad kauaks meelde.

Käsmu

Hunt Kriimsilma 6 ametit

Meid kogunes Käsmu laagrivahetusse ligi 100.

Töotasime olla head laagrilised ning seejärel võis laagrielu alata. Saime klubikaardid, mängisime põnevaid meeskonnamänge, maalisime suure laagrilipu. Ühine matk viis Kuradisaarele.

Toimus pärlimise algõpetus. Künestudios said kõik laagrilapsed endale uhked künekaunistused. Õppisime voltima veepommi, konna, laeva jms. Tegime abstraktset maali. Moeshow oli

lihtsalt lahe. Meil valmisid looduslikust materjalist onnid. Maastikumäng „Ehitusbuumi tagajärjed” oli kõiki hariv ja seikluslik. Külaskäisid tuletõrjujad. Pidasime maha uhke romuralli. Saime suurt elukogemust esmaabi vallas, kuidas aidata sõpra, kui tal on juhtunud õnnetus.

Laagripulm oli sisutihe ja nagu päris. Treenerite päeval käisid külas erinevad treenerid. Meil viidi läbi džuudo-, aeroobika- ja lasketrenn. Toimusid Käsma Cup 2009 ning muud jooksuvõistlused. Fänn-poiss ja -tüdruk said võimaluse minna auhinnareisile – päris Erna retke avamist vaatama.

Meil käis külas Car Club Girls oma tuunitud autodega. Saime palju infot tuuningautodest ja kiirendusvõistlustest. Korraldasime sellele auks tuunitud autode joonistusvõistluse. Rõõmu val-

MTÜ NOORTE MEREKLUBI MERELAAGER

Keila vallas Laokülas korraldati 2008. aastal 6–17-aastastele 4 laagrivahetust. Lapsi oli vahetuses 36, teenindavat personali pidevalt kohal 6 inimest. Igapäevatoos olid abiks ka vabatahtlikud. Põhitegevus oli laagriliste purjetama õpetamine, kuid rohkesti oli muidki üritusi, millest võtsid osa kõik.

Merematk Väike-Pakrile. Ka sellel aastal tegime paadimatka Väike-Pakrile. Katsumus oli tõsine (umbes 2 tundi vahetustega sõudmist), kuid saarele jõudes olid lapsed niisama rõõmsad nagu Kolumbus Ameerikasse maabudes. Saarel käisime vana kiriku juures, vaatasime põhjakalda pankrannikut ning lõunatasime vanas piirivalvesadamas. Loomulikult mahtus päevakavva ujumine. Lõpuks ehitasime mälestuseks lapikutest rannakividest umbes 1,5 m kõrguse kiviposti. Kuna matk oli väsitav, tulime tagasi hanereas – kokkuseotuna Kotermanni (laagri turvakaatri) slepsis.

Matkad Paldiskisse. Kõik vahetused käisid vähemalt korra 6 km laagrist eemal asuvas Paldiskis kommipoes. Tutvuti ka linnaga.

Õöhäired. Väga oodatud õöhäire teema oli igas vahetuses erinev. Peeti õiseid maastikumänge

mistasid veel Mesikäpa- ja Draakoni-maskoti külastused. Laagri lõpetas öö-orienteerumise võistlus, kus ühes kontrollpunktis üllatas meid Limpa omanimeliste limpsidega.

2009. aasta suvi Fän Clabi laagris oli väga aktiivne, seikluslik ja põnev. Kogu kordaläinud laagrisuve eest suur-suur aitäh tublidele kasvatajatele. Meil on hea meel, et saime oma meeskonnaga rõõmustada taas suurt hulka Eestimaa lapsi.

Kontaktandmed:

MTÜ Fän Clab

www.seiklusmaailm.ee

info@seiklusmaailm.ee

Tel 513 7685

Krista Dreger

ning lapsi kimbutasid Paldiski nn kommionud, kes laagriliste ühisrännakuga tagasi peletati.

Disko- ja lõkkeõhtud. Neid korraldati igas vahetuses mitu. Hästi võeti vastu ka ühe nn õöhäirena korraldatud videodisko.

Neptuni pidu. See on traditsiooniline mere-laagrite ja laevareiside üritus, kus Neptun koos kuradite ja näkineidudega ristib esimest korda laagris või laeval ametis olnuid ning merd sõitnud lapsi. Kostümeeritud, põneva ja üllatusterohke stsenaariumiga peol avalduvad laste iseloom, vaprus ja arvamused tavaliselt kõige ehedamal kujul. Peo lõpus saavad kõik värskelt ristitud asjaomase tunnistuse, vahetuse jooksul erinevate tegevustega silma paistnud premeeritakse diplomite ja auhindadega.

Maapurjetamine. Tuuliste ilmadega, kui merele ei saanud, oli lastel suurepärase võimalus proovida purjetamist maismaal. Blokarti esindajate näpunäidete järgi sõitsid laagrilised kolmerattalise purjekaga, kuni jätkus tuult ja soovi.

Tuletõrjeõppus. Laagrit külastas Paldiski tuletõrjekomando. Lapsed uudistasid tuletõrjeautot, kuulsid tuletõrjujatelt erinevatest võimalustest ning vahenditest, kuidas ja millega tuld kustu-

tada. Nad said ka ise tuld kustutada ja vahu sees möllata.

Kinoõhtud. Laagris oli võimalik 2–3 korda vahetuse jooksul suurelt ekraanilt filme vaadata.

Sõitmine mitmesuguste veesõidukitega. Ülimalt populaarseks osutusid vaikse ilmaga, kui purjetada ei saanud, läbiviidud tuubi-, banaani- ja veesuusasõidud.

Korraldati veel mitmesuguseid võistlusi, millele eelnes igapäevane süstemaatiline treening.

Kompleksvõistlus (lapsed olid jagatud võistkondadesse, iga ala tegi vastavalt soovile ja võimele üks meeskonnaliige) koosnes mereterminoloogia viktoriinist (kogu võistkonnale), sõlmede võistlusest, viskeliini heitmisest, ujumisest, jooksust ja merest leitud saapa viskamisest.

Purjetamisvõistluses selgitati igas vahetuses välja parimad kahes paadiklassis („Optimist” ja „Kadett”) minimaalselt kolme, maksimaalselt seitsme sõidu alusel. Võistlusrada koosnes tavaliselt kolmest poist ning rakendati olümpia-purjeregattide punktisüsteemi.

Sõlmede võistluses õppisid laagrilised kiiresti tegema merel kasutatavaid sõlmi ning said selgeks nende kasutusvõimalused nii merel kui ka maal. Võistlus toimus aja peale: järjest tehti 7 sõlme (õige sõlm ehk meremehesõlm, rehvisõlm, paalsteek, lipu- ehk soodisõlm, seasõrg ehk vebling – kaht moodi, kaheksasõlm) ning kõige lõpuks pandi selga laeva päästevest.

Ujumisvõistlus peeti ainult soodsa ilma ja sooja veetemperatuuri korral.

Teatevõistlused (nt kotijooks, palliveeretamised, täpsusviskamised, takistusriba jne) toimusid läbi kõigi laagripäevade ning olenevalt ilmastikuoludest nii vees kui ka maal.

Maastikumängu mängiti mereäärsel maastikul, võttes arvesse mereäärseid orientiire.

Korraldati *lauatenniseturniir*.

Sõudmisvõistlustes osales terve võistkond. Võitis tavaliselt parima rütmitunnetusega, mitte füüsiliselt tugevaim võistkond.

Prügikorjamisvõistlus oli parim võimalus laagri territoorium kiiresti kommipaberitest puhtaks saada.

Õhtupoolikuti lisandusid järgmised tegevused: pallimängud (rahvaste-, võrk- ja tänavakorvpall,

laptuu, „Kartul” jt), koroon, sulgpall, maalmine-joonistamine (peaasjalikult kujutati merd ja purjekaid) ning „Alias” ja muud lauamängud.

Üldine laagrikord

Traditsioonilised päeva organiseerivad sõlm-punktid (äratus, söögikorrad, öörahu) panid paika kindla, kuid samal ajal püüdis palju vabadust jätva päevakava. Mõned tegevused (nt hommikune jook ja võimlemine) üritasime hoida rangelt kohustuslikud, millest pääses ainult arsti vabastuse või lausvihma korral. Muu päevakava kujundati üsna paindlikult, arvestades laste soove. Järgisime põhimõtet, et üritus peab olema piisavalt huvitav või arusaadavalt mõödapääsmatu, et kõik võtaksid sellest vabatahtlikult osa. Tihti aitas huvi tekitada väike võistlusmoment, teinekord oli aga vaja rõhutada just meeskonnatunnet, võrdlemata noorte individuaalseid võimeid.

Laagriliste kohustused

Söögitoimkonnad. Toit toodi laagrisse toidutermostes Niitvälja Golfikeskusest. Laagriliste ülesanne oli aidata valvekasvataval lauda katta ja koristada, ühisruumi üldiselt korras hoida, laager kindlate kellasignaalidega (laevakella löögid) kas söögikorras või muul põhjusel kokku kutsuda.

Rannavalve. Valvekord kestis 2 tundi ning valves viibis aluste mereloleku ajal korraga kaks last. Valves tuli täita järgmisi ülesandeid: märkida kellaajaliselt üles kõik merele suunduvad ja merelt saabuvad alused ning nende meeskond; kirja panna merel juhtunu ja aluse seisukord saabudes; pidevalt jälgida merel olijaid; igakülgselt abistada merele minejaid ning sealt saabujaid; kontrollida päästevestide olemasolu; teavitada rannavalvekasvatajat kõigist reeglitest üleastumistest.

Nii toimkond kui ka rannavalve tegutses kindla graafiku alusel.

Et meri ja mereline tegevus olid meie laagris põhilised, pöörati erilist tähelepanu laste ja mere suhteid reguleerivatele reeglitele. Selgitame seda lähemalt.

Merelkäimise kord

Merele lubati ainult soodsa ilma korral (madal laine ja nõrk tuul), päästevestidega ning merekorras alustega. Iga laagris osaleja sai endale nummerdatud päästevesti, mille eest kandis hoolt

kuni vahetuse lõpuni. Aluse vaatas enne mereleminekut üle rannavalvekasvataja ning merelt tagasi saabumisel rannavaht. Kõik alusel leitud puudused kanti rannavalvežurnaali. Mereleminekust pidi rannavalvele teatama paadivanem ja ütleva, millise aluse ning meeskonnaga väljutakse; samuti tuli registreeruda tagasi tulles.

Merele tohtis minna ainult siis, kui kaasas oli keegi täiskasvanutest. Kõik laagri töötajad oskasid purjetada, sõuda, ujuda ja esmaabi anda ning suutsid neid oskusi ka õpetada. Enne kui uus vahetus purjekatega vee peale saadeti, tehti maismaal läbi korralik kuivtrenn, räägiti merel ettetulevatest võimalikest raskustest ja nende ületamisest. Väiksematele lastele õpetati käitumist paadis, samuti tehti trenni nõõri otsa seotud alusega vöökõrguses vees.

MTÜ SIRTSUCAMP SUVELAAGRID

2009. aasta suvel korraldas MTÜ Sirtsucamp 3 laagrivahetust, millest võttis osa 78 6–14-aastast last. Suurem osa neist olid meile tuttavad eelmistest aastatest, kuid nagu alati tuli selgi suvel juurde uusi laagrilisi.

15–17-aastased, kes olid laagris varemgi olnud, proovisid taas kätt abikasvatajana. Kõik nad tahaksid ka järgmisel aastal mudilaste vahetuses abiks olla. On hea meel, et meil on aastatega välja kujunenud kindel kasvatajate kaader.

Üldiselt olid meie laagrivahetused sarnased varasemate aastate omadega. Kindlalt kuulus iga vahetuse tegevuskavva vähemalt kahepäevane rattamatk.

I vahetuse lastega matkasime sel aastal Pahkla karjääri ja ronisime Eestimaa kivide kuninga otsa. Seekord oli palju uusi lapsi. Et osal n-õ vanadelgi oli see matkamarsruut veel läbimata, osutus valik päris õigeks. Ilmataat meid just eriti ei hoidnud, aga mis matk see on, kui üks vihmasabin märjaks ei tee!

II vahetuse suurematega käisime Kloogarannas Kõltsus. Enamikule oli 40 km matk jõukohane. Väiksematele korraldasime 10 km pikkuse jalgrattaretke ümbruskonnas, õõ magasime telgis.

III vahetuse matka planeerisime nii, et õõbimis-kohaks sai RMK laagriplats Nõva kandis. Matk

Kui juhtus mere- või laagrikorra rängemaid rikkumisi, järgnes karistusena merekeeld (kehtis ka ujumise kohta), mis oli kõige raskem karistus laagris. Ujumas käidi ainult kasvataja loal ja järelevalvel.

2008. aasta laagrisuve võime pidada kordaläinuks. Raskustest aitasid üle kasvatajate positiivne suhtumine ja entusiasm ning ääretult tublid ja abivalmid lapsed.

Kontaktandmed:

MTÜ Noorte Mereklubi

Tel 5628 6586

info@merelaager.ee

www.merelaager.ee

Ahto Aaslav-Kaasik

kujunes küll veidi raskemaks, sest teeremont ja tolmune kruusatee väsitasid parasjagu. Kuid kuna tegemist oli 12–14-aastaste juba nn vanade matkasellidega, olid kõik valitud marsruudi ja raskusastmega rahul.

Nagu varasematel aastatel, korraldasime nüüdki enne matka maastikumängu-oriinteerumisvõistluse, kus kontrollpunktides kontrolliti varem õõpitud matkatarkuste omandamist. Väga tähtsaks pidasime just rühmatööd ja üksise arvestamist, mis on oluline ka matkal olles.

Laagrivahetused on enamasti sportliku suunitlusega: matkad, pallimängud, lauatennise- ja koroonaturniirid, akrobaatika, traditsiooniline laagritriatlon, ujumine väikeses kodubasseinis ja Keila veepargis, teatevõistlused ning rammumehe valimine. Peale sportimise oli meil palju loometegevusi. Igas vahetuses meisterdati midagi põnevat: seinaplaate, käbidest kujundeid ja villast seebiümbriseid. Laagrilised tegid ise lõpuõõhtuks tordi.

Õõhtuti esinesid vaheldumisi lapsed ja kasvatajad. Lapsed tegid dramatiseeringu mõne tuntud muinasjutu ainetel ja mõne reklaamklipi, tutvustasid iseend kas kogu rühmaga või üksis esinedes. Väga vaimukad olid Sirtsucampi moेतendused, kus modelle riietades võis kasutada vaid looduslikke materjale. II vahetus õõllatas aga vaba

lava poolest. Igaks õhtuks registreerus hulgaliselt nii üksikuid kui ka gruppides esinejaid. Kasvatajad korraldasid meeltemängu, viktoriini ja juba populaarsust kogunud mälumängu „Matematico”. Õhtud lõppesid tavaliselt lõkke ääres kitarri saatel lauldes, tihti ka diskosaalis tantsumõllus. Loomulikult kuulus laagrielu juurde ööhäire, mida oodati põnevusega. Selle korraldasime ainult suurematele laagrilistele. Ristiti veel rebaseid, st uued lapsed andsid vande, et neist saavad tublid laagrilised.

Laagrit jääb meenutama meie laagri T-särk. Iga laagrilaps sai lahkudes kaasa CD oma vahetuse piltidega, peale selle erinevate võistluste diplomid ja auhinnad.

MTÜ OMA STUUDIO

MTÜ Oma Studio suvine tantsulaager toimus 8.–14. juunil 2009 Viljandimaal Paistu vallas Männiku Metsatalus. Laagris osales 16 õpilast vanuses 10–18 aastat ning 3 kasvatajat-õpetajat, lisaks üks lapsevanem. Traditsiooniliselt toimusid tantsutreeningud, mille sisuks oli kontaktimprovisatsioon, rütm ja koordineerimine, akrobaatika ning žongleerimine. Suure osa laagriajast võtsid matkad kohaliku ümbrusega tutvumiseks, sport- ja orienteerumismängud, tantsumaraton, igahommikused joogatunnid, ujumine ning seltskonnamängud.

Vihmastel päevadel meisterdasime looduslikest materjalidest kompositsioone.

Laagri lõpetasime väikese kokkuvõtva etteastega, kus näitasime laagri jooksul õpitud-tehtut.

Kuigi meil on Internetis oma koduleht, oleme kindlad, et laager kogub üha enam populaarsust just laste eneste kaudu. Nende rahulolu oma laagrisuvega, uute sõprade leidmine ning kindel plaan ja soov ka järgmisel aastal kokku saada annab kasvatajatelegi positiivseid elamusi ning jõudu uuel suvel taas laagrit teha.

Kontaktandmed:

MTÜ Sirtsucamp
Tel 522 1246
sirje@sirtsucamp.ee
www.sirtsucamp.ee
Sirje Raud

Laagris osalenud laste hinnangul oli laager huvitav ja tegevusrohke. Tagasisides märkisid nad, et kindlasti võiks edaspidigi korraldada laagreid Eestimaa erinevais paigus, kindlasti ka saartel. Eelnevatel aastatel oleme suvelaagreid läbi viinud Kihnu, Vormsi, Prangli ja Muhu saarel, Hiiumaal, samuti Rõuges, Mehikoormas ning Missos. Nii on lapsed üsna palju Eestimaad tundma õppinud, olles kohaliku kultuuri ja elu keskel ning tajudes iga paiga omapära.

Kontaktandmed:

soot@kultuur.edu.ee
Anu Sööt
Oma Studio tantsuõpetaja

NOORTEÜHENDUSE ELO SUURLAAGER

ELO suurlaager toimus 12.–17. juulil Pärlselja Puhkekeskuses.

12. juuli – laagrisse saabumine, tutvumismängud.

13. juuli – 360 kraadi seikluspäev.

14. juuli – loovuspäev.

15. juuli – olümpiapäev.

16. juuli – päev täis üllatusi.

17. juuli – laagri lõpetamine.

360 kraadi seikluspäeva raames said laagrilised proovida sõitu, kus huvilised kinnitati rullikuga kaldtrossi külge ning sõita sai mõõduka kiirusega maaga peaaegu paralleelselt päris pika vahemaa.

Toimus lõbus pildimäng, mille eesmärk oli üles leida kohad paberfotodel ning pildistada samas kohas loominguiline foto tiimi liikmetega. Iga legendi peal oli vihje, kuidas liikmed peavad pildile jääma. Õhtuprogrammi käigus sai fotosid vaadata suurel ekraanil.

Veel võisid laagrilised proovida liikumist puuetundliku ekraaniga GPS-aparaadi abil. Eesmärk oli võimalikult kiiresti läbida etteantud punktid.

Loovuspäeval olid juhendajateks Eesti Kunstimuseumi laste kunstistuudio õpetajad, võimalik oli teha tekstiilimaali siidile ja puuvillasele riidele, kujundades endale vahva kaela- või peärätiku. Väikestest keraamilistest plaatidest tehti värvide abil vahvaid ehteid ja märke. Sõejoonistuste tarbeks põletati juhendajate abiga erine-

vate puude oksid ning saadi erineva pehmusega söepulki, millega joonistati looduspilte. Savist vooliti erinevaid kujusid.

Veel oli võimalik osa saada Kee Abeli tantsutunnist. Star FM-i saatejuht Silver Tamm rääkis muusikaajaloost ja tutvustas DJ tehnikat.

Olümpiapäeval toimus kümne spordiala võistlus, muuhulgas mängiti võrkpalli ja suure palliga jalgpalli, hüpati hoota kaugust, visati täpsust noolemängus ning võisteldi teatejooksus. Võistlused toimusid suurel väga heade võimalustega spordiplatsil ja rannas.

Päev täis üllatusi sisaldas looduses ellujäämisoskuste õppimist Kaitseliidu kooli üleelamisõppe koordinaatori Erki Vaikre ja tema abiliste käe all. Laagrilised valmistasid metsas kättesaadavast materjalist toidunõusid ja nõõri, punusid rohust matte-patju, proovisid erinevaid tuletegemise võimalusi ning muutsid loodusliku vee filtreerides joogikõlblikuks.

Igal õhtul viidi läbi meeleolukas õhtuprogramm, mille sisustamisel oli suur osa laagrilistel endil. Toimusid tantsu- ja lauluvõistlus, *playbox*'ide esitamine, Rannalõvi ja Metsapiiga valimine. Üllatuskülalised oli klounid ja ansambel Respect.

Kontaktandmed:

Siivi Liivik
laagri projektijuht

VILJANDI HUVIKOOL

Viljandi Huvikooli õpilastele toimus 2009. aasta suvel kolm erineva suunitlusega suvelaagrit, milles osales kokku 74 õpilast. Noored on saanud kooliperioodil õpitut kinnistada ning realiseerida erinevas keskkonnas ja olukorras. Samas on pakkunud laager aktiivset ja tervistavat suvepuhkust pärast pikka kooliaastat. Suvine laager on arendanud nii lapse iseseisvust, vastutustunnet kui ka kommunikatiivseid oskusi.

I vahetus – eve stuudio tantsulaager Männiku metsatalus

24 väikest tantsulast ja kasvatajad/õpetajad väga kenas ja sõbralikus keskkonnas. Stuudio noortemate rühmade lastele oli see üks pikimaid laagrikogemusi, kus sai paika panna kõik selle, mida nad kunagi laagrielust armastama ja igatsema hakkavad.

Hästi lapsesõbralik lähenemine – unejutt ja head-ööd-musi laagri noorimatele. Vanemad õpilased said lugeda unejuttu ning uni lihtsalt tuli. Suuremad „kustusid” vaevalisemalt, aga lõpuks siiski!

Loov ja arendav – omatehtud tantsude ja teatrietenduste ettekanded, viltimine ning teised näputööd, peaasi, et jõukohased. Kõik etendused-tantsud said laagri lõpus vanematele ette kantud. Isevalmistatud asjad võis pärast näitust koju kaasa võtta.

Seikluslik ja hariv – matk allika juurde jooma tervisevett või söötma hobusele leiba, hommikukastega ümber järve paljajalu jooks jne.

Tubade kontroll nii nagu vanasti, toimib väga hästi.

Söök ülimatev ja mis peamine – väiksemaid töid said laagrilised ise teha.

Lastele olid selles laagris lubatud kõik variandid lootuses, et nad arenevad turvaliselt laagerdajaks – vastavalt sisemisele valmisolekule ja kasvamisele.

II vahetus – muusika- ja kunstistuudio Tuju laager Veneveres

20 muusika- ja kunstistuudio Tuju last olid suvelaagris Veneveres. Laagri paik asus kauni männimetsa all Venevere järve kaldal. Looduskaunis ümbrus pakkus lastele rohkelt võimalusi liikumis- ja pallimängudeks, ka niisama jooksmiseks. Laagri kokad valmistasid väga maitsvaid ja tervislikke toite.

Peale vaba aja veetmise toimusid pilli- ja kunstitunnid. Ühe õhtupooliku veetsime Põltsamaal, kus külastasime Eesti esimese lipuga seotud paiku ning saime osa muusikatunnist kohalikus muusikakoolis.

Palju eelvust tekitas koos lapsevanematega läbi viidud orienteerumismäng, kus tuli lahendada salakirju ning täita erinevaid muusikateemalisi ülesandeid. Laager lõppes väikese kontserdiga pererahvale ja lapsevanematele.

Tagasiside lastelt ja vanematelt näitas, et jahedatele ilmadele vaatamata jäid kõik laagripäevadega rahule.

III vahetus – kitarriringi suvelaager

Olustveres

Laager algas kogunemisega Olustvere lossi ette, kuhu oli kokku tulnud 30 õpilast. Kogunemisele järgnes väike ringkäik Olustvere mõisas ning kohe oli ka esimene kokkusaamine kitarridega, kus iga õpilane tutvustas end ja mängis või laulis midagi kitarril saatel. Seal valiti välja parimad palad, mida esitati Olustvere pargipeo kavas Olustvere lossis ning hiljem ka laagri lõpukontserdil Olustvere Põhikoolis.

Põhilised proovid toimusid iga päev kell 10.00–12.00 ja 16.00–18.00, lugusid õpiti rühmades. Et õpilased olid erineva vanuse ja tasemega, moodustati noorematest eraldi rühm. Leidis ka laagriline, kes enne kitarril polnud mänginud, temaga tegeles mõni hetkel vaba õpetaja. Laagri lõpuks suutis temagi nooremate rühmas lihtsaimaid lugusid kaasa mängida.

Igal õpetajal oli eri olukordadeks ette valmistatud mitu pala. Peale põhiproovide tegid õpetajad lastele õpitubasid, kus muuhulgas tutvustati kitarride erinevaid mudeleid ning käsitleti bluusi, kantrit, klassikat, *crafty*'t jm stiile, millega noored ise nii palju ei tegele. Mitmed õpitubade palad jõudsid ka lõppkontserdile. Laagrijuhi eestvõttel tutvuti arvutites kasutatavate muusikaprogrammidega, millega on võimalik kirjutada noote või salvestada stuudiotես muusikat.

Õhtuti oli võimalik kuulata külalist või kaasa elada noortebändile, kes laagris esinemas käisid. Nende hulgas olid Justified Olõf & The Zippy Robots (Viljandi), Joseph Intch (Pärnu), Swingers (Olustvere) ja Väike Sekund (Viljandi Huvikool). Lapsed kohtusid laagris ka Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli direktori Arnold Pastakuga, kes laulis pärast oma kooli tutvustamist kitarril saatel mõned omaloodud laulud ning soovis noortele usinat õppimist. TÜ VKA õppejõud Andres Linnupuu rääkis lavakultuurist ja lavahirmudest ning selle juurde kuuluvatest tervislikest iseärasustest. Oma loengu täienduseks viis ta läbi mitmeid rollimänge, mis lastele väga meeldisid.

Peale pallimängude ruumi oli lastel võimalik kasutada kolme bändituba, kus sai mängida ka

kabet ja malet, vaadata teiste ansamblite ponnistusid või laulda karaoket. Korraldati veel ühiseid ujumiskäike kohalikku paisjärve. Laagri ajakava sisaldas ka lõkkeõhtuga lõppenud maastikumängu Olustvere mõisas ja kitarriteemalist viktoriini. Mõlema mängu kõik võistkondlikud tulemused olid auhinnalised.

Laagri jooksul korraldati väljasõit Vanaõuele, kus toimus mootorratturite kokkutulek ja esinesid mõned vähem tuntud, kuid head *blues*'ibändid.

Laager lõppes kontserdiga paladest (kokku 8), mis olid selgeks õpitud ühisproovide käigus. Veel oli kavas mitu pala, mille lapsed laagris omal käel üles võtsid ja õpetajate abiga kokku mängisid. Esinemisele elasid kaasa kõik lastele järeletulnud vanemad ning ka kohalikud elanikud. Kontserdi lõpul jagati laagrilistele välja laagri lõputunnistused.

Laager viidi läbi Olustvere Põhikooli ruumides, kus ka ööbiti. Toitlustamine toimus Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli sööklas kolm korda päevas. Pesta sai end sama kooli võimlauruumides.

Kokkuvõtteks võib taas tõdeda, et suvised laagrid õnnestusid igati: need meeldisid lastele ning rahulolevad olid ka lapsevanemad. Loodame, et sisukas suvepuhkus andis õpilastele palju uut energiat, et hakkama saada kooliõpingutega ja osaleda huvikooli erinevates huviringides.

Kontaktandmed:

Anu Peiel
Direktor

KOKKUVÕTE

2009. aasta laagrisuve kohta võib öelda, et nii noortelaagrite korraldajad kui ka laagrites osalenud noored jäid sellega rahule. Kuigi suvi ei olnud nii ilus ning rannas ja vees said lapsed olla vähem, jäi laagrikülastustest ja laagrite korraldajate aruannetest kõlama optimism – laagrisuve peeti kordaläinuks.

Huvitavad ja mitmekesised laagriprogrammid on pannud noored valiku ette leida just oma huvi-
dele vastav noortelaager või laagrivahetus.

Korraldajad tänavad Hasartmängumaksu Nõukogu toetuse eest ning haridus- ja teadusministeeriumi ja Eesti Noorsootöö Keskust abi eest noorte tervistava puhkuse korraldamise koordineerimisel, lootes projekti jätkata ka edaspidi.

Eriti täname noortelaagrite korraldajaid ja laagrikasvatajaid vastutusrikka ning tänuväärse töö eest noortelaagrite organiseerimisel-korraldamisel, sest ilma teieta noortelaagreid ei oleks.

Aitäh kõigile!